گـۆڤـاری زانـكـۆی ڕاپــەڕیــن
Journal of University of Raparin.
مجلة جامعة رابرين

E-ISSN: 2522 – 7130 P-ISSN: 2410 – 1036
This work is licensed under CC-BY-NC-ND 4.0
DOI:10.26750/Vol(11).No(2).Paper11

ڕێـكەوتـی وەرگـرتـن: 2023/07/07
ڕێكەوتی پەسەندكردن: 2023/09/01
ڕێـكەوتی بڵاو كردنەوە: 2024/4/29

پەیوەندیی نێوان کارامەیی میدیاکاران و بەڕێوەبردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لە هەرێمی کوردستان
فەیسبوک وەک نمونە

بروا عوسمان ڕەحمان[١] - پ.ی.د. حكیم عثمان حمید[٢]

brwa.othman.r@spu.edu.iq hakim.othman@spu.edu.iq

[٢+١]بەشـی تەكنیكی میدیا، كۆلێژی تەكنیكی كارگێڕی، زانكۆی پۆلیتەكنیكی سـلێمانی، سـلێمانی، هەرێمی كوردسـتان، عێراق.

پوختە

ئەم توێژینەوەیە لە توێژینەوە هۆكارییەكانە بە میتۆدی وەســفی و بە ڕێبازی ڕوپێو ئەنجام دراوە و بۆ دەســـتكەوتنی زانیارییەكان توێژەر پشـــتی بە ئامرازی فۆرمی ڕاپرســـی بەســـتوە. بەپێی سـەرنجدان و تێبینیكردنی توێژەر بۆ دەزگا میدیاییە كوردییەكان لە هەرێمی كوردستان، دەركەوت كە ژمارەی ئەو میدیاكارانەی بەشـــدارن لە بەڕێوەبردنی پەیجی فەیســـبوكی دەزگا میدیاییەكانیان ٥٠٠ میدیاكارە، لەو ژمارەیەش توێژەر ١٤٥ میدیاكاری وەک ســـامپڵ وەرگرتوە كە دەكاتە ڕێژەی سەدا ٢٩ی میدیاكارانی بەشدار لە بەڕێوەبردنی پەیجی فەیسبوک.

ئەم توێژینەوەیە هەوڵێكی زانســـتییە بە ئامانجی زانین و دۆزینەوەی پەیوەندیی نێوان كارامەیی میدیاكاران و بەڕێوەبردنی تۆڕی كۆمەڵایەتی لە هەرێمی كوردســـتان، كە تیایدا فەیســـبوک وەک نمونەی تۆڕە كۆمەڵایەتییەكان وەرگیراوە، هەروەها دیاریكردنی ئاســـتی كارامەییەكانی میدیاكار لە میدیـای دیجیتـاڵیدا پەیوەســـت بە هەر یەک لە بوارەكـانی (بەرهەمهێنـان و ســـازاندنی دەق، تەكنەلۆجیای زانیاری، تەكنیک، كاركردن لە تۆڕی كۆمەڵایەتی).

بەرچاوڕونیی تەواویش دەدات بە میدیاکارانی هەرێمی کوردســـتان کە چۆن مامەڵە لەگەڵ تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بە گشـــتی و فەیســـبوک بە تایبەتی بکەن و بتوانن بە شـــێوەیەکی دروســـت بەڕێوەیبەرن.

لەم تویژینەوەیەدا تویژەران گەیشـــتون بەو دەرئەنجامەی کە پەیوەندییەکی ئاماریی ڕاســـتەوانەی بەهێز هەیە لە نێوان (ئـاســـتی کـارامەیی میـدیـاکـاران و بەڕێوەبردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکـان)، بەشـــێوەیەکی گشـــتی لەگەڵ بەرزبونەوەی ئاســـتی کارامەییاندا، میدیاکاران دەتوانن باشـــتر تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بەڕێوەبەرن و لەناویاندا فەیســـبوک. هەروەها بۆ ئەوەی میدیاکار لە کارکردنی لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان ســـەرکەوتو بێت پێویســـتی بە کۆمەڵێک کارامەیی هەیە، کە گرنگترینیان؛ خۆگونجاندن لەگەڵ ســـروشـــتی تۆڕەکە، کارلێککردن لەگەڵ وەرگر، شـــیکردنەوەی ئاماری تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان، سەلامەتیی هەژمار.

کلیلە وشەکان: کارامەیی میدیاکار، بەڕێوەبردنی تۆڕی کۆمەڵایەتی، فەیسبوک.

پێشەکی

لە میدیای دیجیتاڵیدا کارامەییە بنەڕەتییەکانی میدیاکار هەمان کارامەییەکانی میدیای کلاســـیکن، وەک؛ دۆزینەوەی چیرۆک، وردبینیکردن، ئاسانکردن و داڕشتنی میدیایی لە ناو سیاقێکدا و پاشان گەیاندنی بە وەرگر لە ڕێگای یەکێک لە ئامرازەکانی پەیوەندیکردنەوە، ئەوەی گۆڕاوە ئەنجامدانی کـاری میـدیـاییە لە میـدیـای دیجیتـاڵیـدا، ئەویش لەبەر هـاتنە نـاوەوەی کۆمەڵێـک هۆکـار، وەک؛ گەشـــەکردنی ئینتەرنێت، هاتنەناوەوەی تەکنەلۆجیای زانیاری، دیجیتاڵبونی داتا و زانیارییەکان، زیادبونی ســـەکۆکانی گەیاندن و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان. ئەمەش وایکردوە میدیاکار پەنا بەرێت بۆ فێربون و ڕاهێنـان و کـارکردن لەســـەر کۆمەڵێـک کـارامەیی نوێ، لە هەمـانکـاتـدا برەودان و بەرەوپێشبردن و بەرزکردنەوەی کارامییەکانی پێشوی.

فەیسبوکیش وەک یەکێک لە تۆڕەکانی پەیوەندیکردنی کۆمەڵایەتی کە لەلایەن مارک زوکەربێرگ و هـاوپۆلەکـانییەوە لە زانکۆی هـارڤـارد دروســـتکرا بە مەبەســـتی پەیوەنـدیکردن لەگەڵ یەکتر و کاتبەسەربردن. ئەم تۆڕە بەشێوەیەکی بێبەرامبەر کۆمەڵێک خزمەتگوزاری بۆ بەکارهێنەرانی دابین دەکات، بەکارهێنەرانیشـــــــی دەتوانن لە ڕێگای نوسـین و دەنگوڕەنگەوە لەگەڵ یەکتردا پەیوەندی بکەن و زانیارییەکان ئاڵوگۆڕ بکەن.

بە هۆی زۆریی بەکـارهێنەری فەیســـبوکەوە وایکردوە ئەم تۆڕە ببێتە پێشـــەنگی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان، هەر بۆیە زۆربەی دەزگا میدیاییەکان ســـود لە فەیســـبوک و پەیجی فەیســـبوک وەردەگرن بۆ گەیاندنی پەیامەکانیان و زیاتر بڵاوبونەوەیان، لە ســـەرەتای دروســـتبونی پەیج لە فەیســـبوک تاکو ئێســـتا بەردەوام گۆڕانکاری لە بەڕێوەبردنیدا کراوە و نوێ کراوەتەوە و چەندین تایبەتمەندی بۆ زیاد کراوە، بە مەبەســتی زیاتر کارئاســانیکردن و باشــتر بەڕێوەبردنی پەیجەکان،

لەگەڵ ئەوەشدا فەیسبوک چەندین سیاسەت و پرەنسیپی داڕشتوە و کردویەتی بە جۆرێک لە مەرج کە پێویستە کەسانی بەشدار لە بەڕێوەبردنی پەیجەکاندا ئاگاداری بن و پێوەی پابەند بن، چونکە بە پێی ئاستی لادان لەو سیاسەت و مەرجانە فەیسبوک سزای پەیجەکان دەدات.
لەبەر گرنگی و تازەیی بابەتەکەش توێژەر بەلایەوە گرنگە بزانێت کە پەیوەندیی نێوان کارامەیی میدیاکارانی هەرێمی کوردستان و بەکارهێنان و بەڕێوەبردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان چۆنە، هەروەها زانینی ئەو بابەتانەی کە زیاتر جێی مەترسی و گومانن بۆ بڵاوکردنەوە لەلایەن میدیاکارانەوە لە پەیجی فەیسبوک تاکو نەبێتە هۆی سزادانی پەیجەکانیان.
ئەم توێژینەوەیە لە سێ بەش پێکهاتوە، بەشی یەکەم میتۆدنامە، بەشی دوەم کە تیۆرینامەیە باس لە پێناسە و ناساندنی میدیاکار و کارامەییەکانی لە میدیای دیجیتاڵیدا کراوە، دواتر باس لە پێناسە و مێژوی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و کارامەییەکانی میدیاکار تیایدا کراوە، پاشان تیشک خراوەتە سەر کۆمپانیای مێتا (فەیسبوک) و مێژو و گەشەکردنەکەی، هەروەها گرنگی و بەکارهێنانەکانی بۆ میدیاکار، لە کۆتاییدا پێناسە و ناساندنی بەڕێوەبردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و بەڕێوەبردنی پەیج و هەژمار لە فەیسبوک و پێوەرەکانی باسکراون، بەشی سێیەمیش لایەنی مەیدانی توێژینەوەکە، کە تیایدا ئەنجام و دەرئەنجام و ڕاسپاردەکان خراونەتەڕو.

یەکەم: میتۆدنامە

١. کێشەی توێژینەوە

کێشەی ئەم توێژینەوەیە لە پرسیارێکی سەرەکییەوە سەرهەڵدەدات ئەویش، ئایا پەیوەندی هەیە لە نێوان کارامەییەکانی میدیاکاران و بەڕێوەبردنی تۆڕی کۆمەڵایەتیی فەیسبوک؟ بۆ ڕونکردنەوەی زیاتری کێشەکەش چەند پرسیارێک دەخەینەڕو تاکو لە ڕێگەیانەوە بگەین بە چارەسەرەکان، ئەوانیش:

١. کارامەییەکانی میدیاکار لە میدیای دیجیتاڵیدا لە چ ئاستێکدایە پەیوەست بەهەر یەک لە بوارەکانی (بەرهەمهێنان و سازاندنی دەق، تەکنەلۆجیای زانیاری، تەکنیک، کارکردن لە تۆڕی کۆمەڵایەتی)؟

٢. ئایا جیاوازی هەیە لە نێوان بوارە جیاوازەکانی کارامەیی و پەیوەندییان بە بەڕێوەبردنی تۆڕی کۆمەڵایەتیی فەیسبوکەوە؟

٢. گرنگیی توێژینەوە

لە ڕوی زانستییەوە؛ ئەم توێژینەوەیە کار لەسەر بابەتێکی نوێی میدیایی دەکات و بە پێی بەدواداچونەکانی توێژەر تاکو ئێستا لە هەرێمی کوردستان و عێراق کاری لەسەر نەکراوە، ئەمەش وا دەکات ببێتە سەرچاوەیەکی گرنگی میدیایی بۆ توێژەران و خوێندکارانی بواری میدیا. لە ڕوی پراکتیکیشەوە؛ ئەم توێژینەوەیە بەرچاوڕونیی تەواو دەدات بە میدیاکارانی هەرێمی کوردستان کە

چۆن مامەڵە لەگەڵ تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بە گشتی و فەیسبوک بە تایبەتی بکەن و بتوانن بە شێوەیەکی دروست بەڕێوەیبەرن. گۆمەڵگاش هۆشیار دەکاتەوە سەبارەت بە سیاسەت و ڕێنماییەکانی بەکارهێنانی فەیسبوک.

٣. ئامانجی توێژینەوە

١. دۆزینەوەی پەیوەندیی نێوان کارامەیی میدیاکاران و بەڕێوەبردنی تۆڕی کۆمەڵایەتیی فەیسبوک.
٢. دیاریکردنی ئاستی کارامەییەکانی میدیاکار لە میدیای دیجیتاڵیدا پەیوەست بە بوارەکانی (بەرهەمهێنان و سازاندنی دەق، تەکنەلۆجیای زانیاری، تەکنیک، کارکردن لە تۆڕی کۆمەڵایەتی).
٣. دۆزینەوەی جیاوازیی نێوان بوارە جیاوازەکانی کارامەیی و پەیوەندییان بە بەڕێوەبردنی فەیسبوکەوە.

٤. کۆمەڵگە و سامپڵی توێژینەوە

کۆمەڵی ئەم توێژینەوەیە بریتییە لە میدیاکارانی هەرێمی کوردستان کە پەیامەکان لە ڕێگای تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانەوە بڵاودەکەنەوە، بە تایبەتتر ئەو میدیاکارانەی کە کار لە پەیجی فەیسبوکی دەزگا میدیاییەکانی خۆیاندا دەکەن. سامپڵی توێژینەوەکەش دەچێتە چوارچێوەی سامپڵی ناهەڕەمەکی مەبەستدارەوە، چونکە بە تەواوەتی نوێنەرایەتی تەواوی کۆمەڵی توێژینەوەکە دەکات. بە پێی سەرنجدان و تێبینیکردنی توێژەر بۆ دەزگا میدیاییە کوردییەکان لە هەرێمی کوردستان، دەرکەوت کە ژمارەی ئەو میدیاکارانەی بەشدارن لە بەڕێوەبردنی پەیجی فەیسبوکی دەزگا میدیاییەکانیان ٥٠٠ میدیاکارە، لەو ژمارەیەش توێژەر ١٤٥ میدیاکاری وەک سامپڵ وەرگرتوە کە دەکاتە ڕێژەی سەدا ٢٩ی میدیاکارانی بەشدار لە بەڕێوەبردنی پەیجی فەیسبوک.

٥. سنوری توێژینەوەکە

سنوری زانستی بریتییە لە بابەتی توێژینەوەکە کە خۆی دەبینێتەوە لە پەیوەندیی کارامەیی میدیاکارانی هەرێمی کوردستان و بەڕێوەبردنی تۆڕە کۆمەڵایەتیی فەیسبوک. سنوری مرۆییش بریتییە لەو کارمەندانەی دەزگا میدیاییەکان کە بەشدارن لە بەڕێوەبردنی پەیجی فەیسبوک، هەروەها سنوری شوێن بریتییە لە هەرێمی کوردستان- عێراق، سنوری کاتیش مانگی ٦ی ٢٠٢٢ـە تاکو مانگی ٧ی ٢٠٢٢.

٦. جۆر و میتۆدی توێژینەوەکە

ئەم توێژینەوەیە لە توێژینەوە هۆکارییەکانە بە میتۆدی وەسفی و بە ڕێبازی ڕوپێوی ئەنجام دراوە.

٧. ئامرازەکانی توێژینەوەکە

بۆ دەستکەوتنی زانیارییەکان ئامرازی فۆڕمی ڕاپرسی بەکارهێنراوە.

٨. چەمک و زاراوەکان

– **كارامەیی:** مەبەســـت لەو كارامەییانەیە كە پێویســـتە لە میدیاكاردا هەبێت بۆ كاركردن لە میدیای دیجیتاڵیدا.

– **میدیاكاران**: لێرەدا مەبەســـت لەو میدیاكارانەیە كە كار لە پەیجی فەیســـبوكی دەزگا میدیاییەكانی خۆیاندا دەكەن و بەشدارن لە بەڕێوەبردنیدا.

– **تۆڕە كۆمەڵایەتییەكـان:** كۆمەڵێـك پێگەن كە بەكـارهێنەران دەتوانن پەیوەنـدی لەگەڵ یەكتردا ببەستن بە بڵاوكردنەوەی زانیاری، كۆمێنت، نامە، وێنە و هتد.

– **بەڕێوەبردنی تۆڕە كۆمەڵایەتییەكان:** خۆی دەبینێتەوە لە چۆنێتی دروســـتكردنی نـاوەڕۆك بۆ تۆڕەكانی كۆمەڵایەتی و ئاگاداربون لە ســیاســەتی ئەو تۆڕانە، پاشــان بڵاوكردنەوە و گەیاندنی بە وەرگر و شیكردنەوەی ئەو ئامارانەی كە تۆڕەكە پێشكەشی دەكات سەبارەت بەو چالاكییانەی لە پەیجەكەدا ئەنجام دەدرێن.

– **فەیســـبوك**: یەكێكە لە تۆڕەكانی پەیوەندیكردنی كۆمەڵایەتی بە مەبەســـتی پەیوەندیكردن لەگەڵ یەكتر و كاتبەسەربردن و كۆمەڵێك خزمەتگوزاری بۆ بەكارهێنەرانی دابین كراوە، بەكارهێنەرانیشی دەتوانن لە ڕێگـای نوســـین و دەنگوڕەنگەوە لەگەڵ یەكتردا پەیوەنـدی بكەن و زانیـارییەكـان ئاڵوگۆڕبكەن.

بەشی دووەم: تیۆرینامە

یەكەم: میدیاكار

١. پێناسە و ناساندنی میدیاكار

بە هۆی گرنگی و ڕۆڵی میدیاكارەوە وایكردوە چەندین پێناســـەی جۆراوجۆری بۆ كرابێت، لە پێناسەیەكدا میدیاكار بەوە ناسراوە كە: "لایەنێكی سەرەكیی پرۆسەی پەیوەندیكردنە و دەشێت هەر یەك لەم كار و ناونیشـــانانە وەربگرێت لە ناو دەزگا میدیاییەكاندا، وەك؛ هەواڵنـــــاز، نوســـــەر، پەیامنێر، وێنەگر یاخود كەســـــانی تایبەتمەند بە دەرهێنانی ڕۆژنامەوانی، كە كاری میدیایی وەك پیشـــەیەك ئەزمون دەكەن"(حافظ، ٢٠١٣، ١١٣)، لە پێناســـەیەكی میدیاكار وەك كەســـی یەكەمی پرۆسەی پەیوەندیكردن ناسێنراوە، تیایدا هاتوە كە: "میدیاكار ئەو كەسەیە كە لە ڕێگای بیرۆكەیەك، ڕایەك یان زانیارییەك دەســـت بە پرۆســـەی پەیوەندیكردن دەكات لە ڕێگای پەیامێكەوە كە خۆی ئامادەی دەكات، دەشێت میدیاكار خۆی سەرچاوەی بیرۆكە، ڕا و زانیارییەكە بێت یاخود كەسێكی دیكە لە ڕێگای پەیوەندیكردن بە ســـەرچاوەی زانیارییەكەوە یان هەواڵەكە و دواتر داڕشـــتنەوە و ئامادەكردنی پەیامەكە و بڵاوكردنەوە و ناردنی بۆ وەرگر"(عبد الحمید، ٢٠١٠، ٣٧).

قوتابخانەی فەڕەنسـی بۆ میدیا جیاوازتر پێناسـەی دەكات و نازناوی "نێوەند"ی پێدەبەخشـێت واتە كەسـێكی نێوەندگیر دەیناسـێنێت ئەویش لەسـەر ئەو بنەمایەی كە میدیاكار ڕۆڵی جیاواز دەبینێت و بە دوای زانیارییاریدا دەگەڕێت و ناوەڕۆكی پەیامەكە هەڵدەبژێرێت و ئاڕاســـتەی وەرگری دەكات،

بەمەش ڕۆڵی نێوەندگیر دەبینێت لە نێوان دروســـتکەری ســـەرچاوەی زانیار و جەماوەر یاخود وەرگردا. (أبو ماضي، ٢٠١٥، ٥٤)، لە یاسای ڕۆژنامەگەری لە کوردستان ماددەی یەکەم بەمجۆرە پێناســـەی میدیاکار کراوە بەوەی؛ هەر کەســـێک کە لە بواری ڕۆژنامەگەریدا لە هەر کەناڵێکی ڕاگەیاندندا کار دەکات (یاسای ڕۆژنامەگەری لە کوردستان، ٢٠٠٧، ١).

٢. کارامەییەکانی میدیاکار لە میدیای دیجیتاڵیدا

بە شـێوەیەکی ســەرەکی کۆمەڵێک هۆکار وایانکردوە کە کاری میدیایی گۆڕانکاری بەســەردابێت، گۆڕانی ژینگەی کاری بازرگانیی میدیایی بە هۆی دروســـتبونی هۆکاری جێگرە و جیاواز بۆ گەیاندنی پەیام یەکێکە لە هۆکارەکان، کە ئەویش دابینکردن و گەشـــەکردنی ئینتەرنێتە. هۆکارێکی دیکەش هاتنەناوەوەی تەکنەلۆجیای زانیاری و بە دیجیتاڵبونی داتا و زانیارییەکانە، ئەویش بە هۆی؛ زیادبونی سەکۆکانی گەیاندن و بەکارهێنانی میتۆدی سەرهێڵ (Online)ــە لە کۆکردنەوەی زانیاری کە خۆی دەبینێتەوە لە سۆشیاڵ میدیا و داتا ئامارییەکان (Spilsbury, 2014, 4).

لێرە دەتوانین ئەو کارامەییانە بخەینەڕو کە پێویســـت دەکات لە میدیاکاردا هەبێت یان هەوڵی پەرەپێدانیان بدات بۆ ئەوەی بتوانێت لە ژینگەی کارکردنی میدیای دیجیتاڵیدا بەردەوام بێت، ئەوانیش:

١-٢. کارامەییەکانی نوسین و سازاندن

– **شـــارەزایی زمان:** جگە لە زمانی دایک و شـــارەزایی قوڵ تیایدا لە ڕوی دارشـــتن و ڕێزمان و ڕێنوسەوە، باشتر وایە میدیاکار شارەزایی لە زمانێکی دیکەی جیهانیدا هەبێت، کە ئێستا بۆ بازاڕی کارکردنی میدیایی گرنگە(قنديل، ٢٠١٨).

– **ژانری جیاواز:** توانای نوســـینی ژانرە جیاوازەکانی کاری میدیایی هەبێت، ئەمە لە کاتێکدایە تەنانەت ئەگەر میدیاکارەکە بڕیاری ئەوەی دابێت کە تەنها لە یەک ژانردا قوڵ ببێتەوە، چونکە ژینگەی کارکردنی میدیای دیجیتاڵی وا دەخوازێت کە میدیاکار فرەکارامەیی بێت لە کارەکەیدا.

– **سـەرچاوەی زانیاری:** گرنگە بزانێت کە کام سـەرچاوە دیاری دەکات و کامیان تازەترینە و زیاتر پەیوەندیدارە بە بابەتەکەیەوە، چونکە دەشـــێت ئەم ســـەرچاوانە زانیارییەکی گرنگت پێ بدەن هەرچەندە کەمیش بێت(فتحي، ٢٠١٨).

– **بنکۆڵکاری:** کارامەیی لە بنکۆڵکاریدا یەکێکە لە گرنگترین کارامەییەکان بۆ میدیاکار، چونکە کاری ســـەرەکیی میدیا گێڕانەوەی چیرۆکە، باشـــترین چیرۆکەکانیش هەمیشـــە ناڕونن و پێویســـتیان بە چاوپێکەوتنی چەند ســـەعاتی و گەڕان و ڕاوکردنی ســـەرچاوە و کەســـانی خاوەن زانیارییە، هەمو ئەمانە و زیاتریش پێویستیان بە کارامەیی هەیە و پێکەوە لە کۆتاییدا سیمایەکی جیاواز دەبەخشن بە میدیاکار.

– **گەڕان:** بریتییە لە بەدواداچون بۆ زانیاری لە ڕێگای سەرچاوە و سەرەداوەکانەوە، کە خۆی دەبینێتەوە لە گەڕان لە کتێب، ڕۆژنامەکانی پێشو و ئامرازەکانی دیکەی ڕاگەیاندن وەک باکگراوندی زانیاری بۆ چیرۆکەکە یاخود بە دەستهێنانی وێنەیەکی گەورەتری بابەتەکە، هەروەها شارەزایی هەبێت لە گەڕانی ئینتەرنێت و ناردن و وەرگرتنی ئیمەیڵ و وردەکارییەکانی دیکەی (بوعکاز، ٢٠٢٠، ٤٢; Maryville, 2021).

– **ئیتیکی ڕۆژنامەوانی:** واتە پابەندبون بە ڕاستی و دروستی و دادپەروەری و هەمەچەشنی و ئازادی ڕادەربڕین، میدیاکارانیش دەبێت تێبگەن چۆن ئیتیکی کاری ڕۆژنامەوانی بەسەر شێوە نوێیەکانی ڕاگەیاندندا جێبەجێ بکەن (مرکز القرار، ٢٠٢١).

٢-٢. کارامەییەکانی تەکنەلۆجیای زانیاری

– **سەلامەتیی دیجیتاڵی:** گرنگە میدیاکار شارەزا بێت لە سەلامەتی دیجیتاڵیدا، بە مەبەستی پاراستنی لە جۆرە جیاوازەکانی هێرشی ئەلیکترۆنی و چاودێریکردن، ئەویش لە ڕێگای جێبەجێکردنی هەنگاوەکانی خۆپاراستنی داتا و زانیاری و هەژمارە ئەلیکترۆنییەکان (قنديل، ٢٠١٨).

– **بەرنامەکانی بەڕێوەبردنی تیم و ئەرکەکان بە ئۆنلاین:** لە دوای سەرهەڵدانی پەتای Covid-19، زۆرێک لە کارەکان بون بە ئۆنلاین و کۆبونەوە و دابەشکردنی کارەکان لە ئۆفیسەوە گوازرانەوە بۆ نێو پرۆگرامەکانی کۆبونەوەی بە کۆمەڵ و تیمەکان، سروشتی کارکردن لە میدیای دیجیتاڵیشدا بەشێوەیەکە دەتوانرێت بە بێ ئامادەبون لە ئۆفیسدا کارەکان جێبەجێ بکرێن، هەر بۆیە کارامەیی و شارەزایی لە بەرنامەکانی بەڕێوەبردنی تیم و کۆبونەوەی ئۆنلاینیش هێندەی کارامەییەکانی دیکە گرنگی هەیە.

– **سیستەمی بەڕێوەبردنی ناوەڕۆک:** بریتییە لەو سیستەمەی کە لە وێبسایتەکاندا بەکاردەهێنرێت بە مەبەستی بەڕێوەبردنی ناوەڕۆکی میدیایی، وەک؛ هەواڵ و ڕاپۆرت و وتار و بابەتەکانی دیکە، کە پێش بڵاوکردنەوەیان لە ڕێگای ئەم سیستەمەوە دەتوانرێت لە فۆرمی کۆتاییدا بابەتەکان پێشکەش بە وەرگر بکرێت (حذيفة، ٢٠٢٠).

– **خۆڕێکخستن:** گرنگ و پێویستە کە میدیاکار سود لەو کەرەستانەی ئینتەرنێت وەربگرێت مەبەستی ڕێکخستنی کارەکانی، بۆ نمونە بەکارهێنانی بیرهێنەرەوە و بەستنەوەی لیستی ژمارە و ناوی تەلەفۆنەی بە ڕۆژژمێری مۆبایلەکەی یاخود بەستنەوەی دۆکیومێنت و فایل و پێداویستییەکانی ناو کۆمپیوتەرەکەی (Sync files from computer to the online) لە ڕێگای ئیمەیڵەوە و پێکەوەبەستنی سەرجەم ئامێرە ئەلیکترۆنییەکانی، بۆ ئەوەی بتوانێت لە هەمو کات و شوێنێک دەستی پێ بگات (IJNet, 2018).

٢-٣. کارامەییە تەکنیکی

– **سـەرەتایەک لە دیزاین:** گرنگە میدیاکار شـارەزایی هەبێت لە بەکارهێنانی بەرنامەکانی وەک؛ فۆتۆشـۆپ، ئیندیزاین و ئیلسـترەیتەر، چونکە دەتوانێت سـودیان لێ وەربگرێت لە نمایشـکردنی زانیارییەکان بە شێوەی گرافیک، باکگراوندی ڤیدیۆیی و پیشاندانی داتاکان، بە تایبەت لە بواری داتا جۆرنالیزمدا (Maryville, 2021).

– **وێنە و ڤیدیۆ:** گرنگە میدیاکاران شـارەزاییان هەبێت لە تۆمارکردن و دەسـتکاریکردنی وێنە، هەروەها شـارەزا بن لە پرۆگرامەکانی دەسـتکاریکردنی وێنە و ڤیدیۆ و ئینفۆگرافیک، بە مەبەسـتی گەیاندنی پەیامێکی تەواو زانیاری بەخش بە وەرگر بە تایبەت لە ڕێگای سۆشیاڵ میدیاوە.

– **ڕۆژنامەگەریی مۆبایل (مۆجۆ):** دەکرێت شـارەزایی لە بەکارهێنانی مۆبایل بە گشـتی و بەرنامەکانی مۆبایل کە تایبەتن بە تۆمارکردن و دەسـتکاریکردنی تێکسـت، دەنگ، ڕەنگ و وێنە بە تایبەتی، ئامرازێکی سـودبەخش بێت بۆ میدیاکار بۆ کۆکردنەوەی زانیاری و سـازاندنی پەیامە میدیاییەکان و دواتریش پەخش و بڵاوکردنەوەیان هەر لە ڕێگای مۆبایلەوە (يماني و سـجيني، ٢٠١٨).

٤-٢. کارامەییە فرە بوارەکان

– **تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان:** لە ئێسـتادا زۆرینەی دەزگا میدیاییە جیهانییەکان سـود لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان دەبینن وەک سـەرچاوەی هەواڵ و زانیاری، هەر بۆیە گرنگە میدیاکار توانا و لێهاتویەکی بەرزی هەبێت لە دەسـتکەوتنی زانیاریی باوەڕپێکراو، لە هەمان کاتدا بتوانێت وەک هۆکارێک بۆ سـەلماندن و سـاغکردنەوەی هەواڵی ناڕاسـت بەکاری بهێنێت، هەروەها بتوانێت لە ڕێگایەوە پەیوەندی بکات بە شـایەتحاڵ و کەسـانی خاوەن زانیاری بە شـێوەیەکی پیشـەگەرانە. گرنگیشـە میدیاکار بە لێهاتوییەوە جۆری گونجاویی تۆڕەکە دیاری بکات و پەیامی لێوە ئاڕاسـتە بکات بە پێی جۆری پەیام و جەماوەری مەبەستدار (يماني و سجيني، ٢٠١٨).

– **بەهێزکردنی بزوێنەری گەڕان (SEO: Search Engine optimization):** گرنگە میدیاکار شـارەزا بێت لە هەڵبژارنی ئەو کلیلەوشـانەی کە پەیوەندیدارن بە بابەتە بڵاوکراوەکەوە ئەمەش لە ڕێگای هەڵبژاردنی وشـە گرنگەکان و پەیوەندیدارەکان لە ناونیشـان، هاشـتاگ و پەیوەسـتییە دیجیتاڵییەکـانی دیکە، چونکە لە کـاتی گەڕانی ئینتەرنێتیـدا وەرگر گەڕان بۆ وشـە دیـار و پەیوەندیدارەکان دەکات بۆ ئەوەی بابەتە بڵاوکراوەکە بدۆزێتەوە بە ئاسـانترین شـێوە (Hentz, 2019 – Humm 2021).

– **پشکنینی هەواڵی ناڕاست:** بە هۆی بونی فرەیی لە سەرچاوەکانی هەواڵ و زۆربونی ئامرازەکانی گەیاندنی میدیایی ئەستەمە جیاکردنەوەی هەواڵی ڕاست لە ناڕاست، هەر بۆیە سەلماندنی زانیاری و شارەزایی دۆزینەوەی هەواڵی ناڕاست، چ لە سەرچاوە کراوەکان، چ لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و

تەنانەت سەرچاوە تایبەتەکانیش، یەکێکن لە گرنگترین ئەو کارامەییانەی کە هەر میدیاکارێکی دیجیتاڵی دەبێت تیایدا شارەزا بێت(حذیفة، ٢٠٢٠).

دووەم: تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان

١. پێناسە و مێژووی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان

دەکرێت تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بە سادەترین شێوە پێناسە بکرێت بەوەی کە "ئەو میدیایەیە کە ئێمە بەکاری دەهێنین بۆ ئەوەی کۆمەڵایەتی ببین" (Safko & Barke, 2010, 3)، لەگەڵ ئەوەشدا دەکرێت بە وردەکاریی زیاتر و ئاڵۆزتر پێناسەی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بکرێت ئەویش بەم شێوەیە خراوەتەڕو، "تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان کۆمەڵێک کەناڵ یاخود ئەپڵیکەیشنی گشتین کە تیشک دەخەنە سەر هاوکاری و کاری پێکەوەیی بەمەبەستی دروستکردن و بڵاوکردنەوەی ناوەڕۆک" (Westerman, 2014, 172).

هەروەها Kaplan & Haenlein تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان پێناسە دەکەن بەوەی "تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بریتیین لە کۆمەڵێک ئەپڵیکەیشن کە لەسەر بنەمای ئینتەرنێت دروستکراون بە پشتبەست بە بیرۆکەی Web2.0، ئەم تەکنەلۆجیایە دەتوانێت و ئاسانکاری دەکات بۆ دروستکردن و بەشدارییپێکردنی ئەو ناوەڕۆکەی کە لەلایەن بەکارهێنەرەوە دروستکراوە" (Kaplan and Haenlein, 2010, 59-68)، لە هەمان کاتدا Mao درێژە بە بیرۆکەی پێناسەی پێشو دەدات کە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان سەرەڕای ئەوانەی خرانەڕو هەندێک کار و ئەرکی دیکەی هەیە، ئەوانیش؛ "پەیوەندیکردن، بەشدارییپێکردن، هەماهەنگی و هاوکاری، بڵاوکردنەوە، بەڕێوەبردن و کارلێککردن" (Mao, 2014,213).

مێژووی دروستبون و سەرهەڵدانی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانیش هاوتایە لەگەڵ هاتنی نەوەی دووەمی ئینتەرنێت کە ناسراوە بە Web 2.0، یەکەم تۆڕی کۆمەڵایەتیش بە مەبەستی پەیوەندیکردن لە نێوان خوێندکاران و هاوپۆلەکاندا لە ساڵی ١٩٩٥ بە ناوی Classmates واتە هاوپۆلەکان (البیاتي، ٢٠١٤، ٣٧٥-٣٧٦)، پاش دو ساڵ و لە ساڵی ١٩٩٧ تۆڕێکی دیکەی کۆمەڵایەتی دروستکرا بە ناوی sixdegrees کە ئامانج لێی پەیوەندیکردنی ڕاستەوخۆ بو بە شێوەیەکی فراوان و هەمو کەس بۆی هەبو بەشدار بێت (Boyd and Ellison, 2008, p.214)، دواتر لە ساڵی ٢٠٠٢ friendster و لە ساڵی ٢٠٠٤ Myspace دروستکرا (Christopher, 2020)، لە مانگی ٢ی ٢٠٠٤یش فەیسبوک دروستکرا لە ئێستا لە بەهێزترین تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانە (Khan, 2017, 34)، دەتوانین بە گشتی مێژووی دروستبونی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بەپێی ساڵی دامەزراندن لەم شێوەیەدا بخەینەڕو کە لە ئامادەکردنی توێژەرانە:

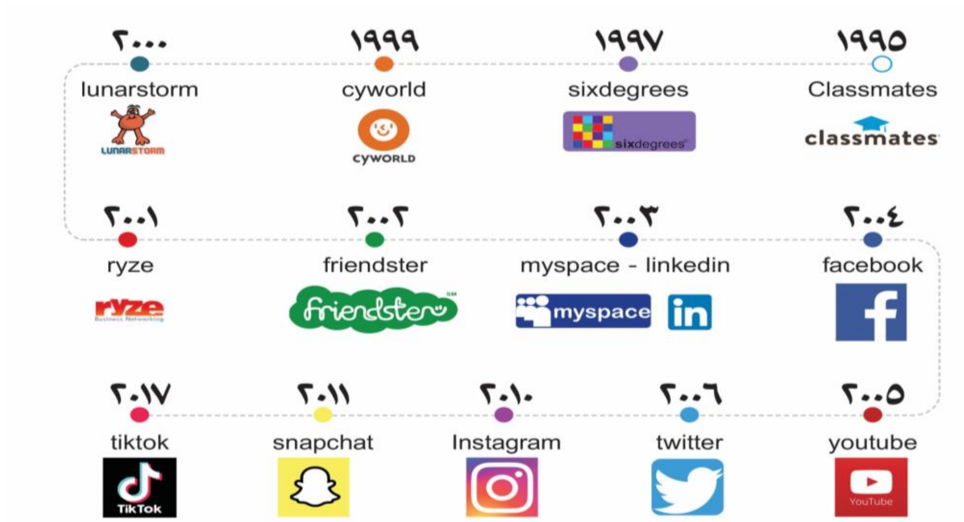

شێوەی ژمارە (١) مێژوی دروستبونی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان

٢. کارامەییەکانی میدیاکار لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا

جگە لەو کارامەییانەی لە میدیای دیجیتاڵیدا بە شـێوەیەکی گشـتی خسـتمانەڕو، لێرەدا وردتر باس لەو کارامەییانە دەکەین کە تایبەتن بە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان، ئەوانیش:

١. نوسـینی ناونیشـان و ناوەڕۆک: سـروشـتی بەکارهێنەری تۆڕی کۆمەڵایەتی بە جۆرێکە کە ئارەزوی خوێندنەوەی تێکسـتی کەم دەکات و کەم دەمێنێتەوە بە دیار نوسـینەوە، هەروەها مەرج نییە هەمو زانیاری و بابەتێک بە تەواوی وردەکارییەوە بڵاوبکرێتەوە، بۆیە گرنگە میدیاکار بە توانا بێت لە نوسـینی ناونیشـانێکی سـەرنجراکێش بۆ بابەتە بڵاوکراوەکانی تۆڕی کۆمەڵایەتی و دواتر لەوێوە ئاڕاسـتەیان بکات بۆ سـەرچاوە سـەرەکییەکە کە بە گشـتی وێبسـایتی دەزگا میدیاییەکەیە. (Lazo and others, 2020, 62)

٢. خۆگونجاندن لەگەڵ سـروشـتی تۆڕەکەدا: لە تۆڕی کۆمەڵایەتیدا تەنها گواسـتنەوەی بابەتێکی میدیایی کە ئامادەکراوە بۆ میدیایی کلاسـیک بەس نییە بۆ کارلێککردن لەگەڵ وەرگر، بەڵکو گرنگە میدیاکار کارامەیی بەکارهێنانی تۆڕی کۆمەڵایەتی بە جۆرێک بێت بتوانێت گونجاندن دروست بکات لە نێوان بابەتە میدیاییەکە و جۆری ئەو تۆڕە کۆمەڵایەتییەی کە بابەتەکەی لێوە بڵاو دەکاتەوە. (Lazo and others, 2020, 62)

٣. کـارلێککردن لەگەڵ وەرگر: لە ڕێگـای سـودوەرگرتن لە توانـای تۆڕە کۆمەڵایەتییەکـان بۆ کارلێککردن لەگەڵ وەرگر میدیاکار دەتوانێت بابەتی نوێ و گۆشەنیگای نوێی دەستبکەوێت، ئەویش بە هـاندانی وەرگر بە مەبەسـتی کـارلێککردن لەگەڵ بـابەتەکەدا، گرنگتر لەوەش زانینی چۆنێتی بەڕێوەبردنی ئەو پەیوەندییەیە کە لەگەڵ وەرگردا دروستکراوە، ئەویش لە ڕێگای گرنگیدان بە قسە

و بۆچونی وەرگر، لە هەمانکاتدا نابێت هەستی پشتگوێخستن لە لای وەرگر دروست ببێت(Molina and Badenes, 2012, 461).

٤. دیزاین و کاری هونەری: لە ئێستادا زۆربەی بڵاوکراوەکانی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان جگە لە تێکست پێکهاتون لە وێنە و ڤیدیۆ و کاری گرافیک، لە هەمان کاتدا شارەزایی لە بنەما و توخمەکانی دیزاین گرنگن بۆ کارکردن لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان، وەک؛ ڕەنگ، قەبارە، جۆری فۆنت و ڕێکخستنی هاوسەنگی لە نێوان توخمەکانی دیزایندا.(Doyle, 2021).

٥. شیکردنەوەی ئاماری تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان: یەکێک لە خزمەتگوزارییەکانی تۆڕەکانی کۆمەڵایەتی پیشاندانی ئامارە و بە گشتی تۆڕەکان کۆمەڵە ڕێگایەکی جۆراوجۆریان دابینکردوە بۆ زانینی ڕێژە و ڕادەی گەیشتنی بابەتی بڵاوکراوە بە وەرگر، وەک؛ لایک، کۆمێنت، شەیر و ژمارەی ئەو وەرگرانەی بابەتەکەیان پێگەیشتوە لەگەڵ چەندین ئاماری دیکە. شیکردنەوە و کارکردن لەسەر ئامارانەش یارمەتیدەرن بۆ کار و پلانی داهاتو و بۆ ئەوەی باشترین پێشکەش بکرێت بە وەرگر (Doyle, 2021).

٦. یاسا و ئیتیک: بەشێوەیەکی گشتی گرنگە میدیاکار شارەزایی هەبێ دەربارەی یاسا و ئیتیکی کارەکەی کە بە شێوەی دەقی نوسراو یان نەنوسراو هەبن، بە تایبەتیش ئەوانەی پەیوەندیدارن بە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانەوە، بۆ پاراستنی خودی میدیاکار و دەزگاکەش لە لێکەوتە نەرێنییەکانی. لە هەمان کاتدا ئاگاداربون لە نوێترین گۆڕانکارییە ئیتیکییەکان لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان کارێکی ژیرانەیە بە تایبەت ئەگەر هاتو لەگەڵ کۆمەڵێک بابەتی هەستیاردا مامەڵە بکرێت.(Mccain, 2021).

٧. بەڕێوەبردنی کات: وەک هەر کارێکی دیکە گرنگە لە کارکردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانی کاتەکان بە باشی بەڕێوە ببرێن، بۆ ئەوەی ئەو توانایەی میدیاکارەکە هەیەتی بەسەر کاتەکانی کارکردنیدا دابەشی بکات، هەروەها ڕێکخستنی کاتەکانی بڵاوکردنەوەی بابەت و دانانی پلان بۆ بڵاوکردنەوەیان هۆکارە بۆ ئەوەی توشی کەمترین هەڵە ببێت (Mccain, 2021).

٨. نەرمی: وەک دەزانرێت بەشێوەیەکی بەردەوام و خێرا گۆڕانکاری لە ناوەڕۆک و یان ڕواڵەتی کارکردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا ئەنجام دەدرێن بە مەبەستی پێشکەشکردنی باشترین خزمەتگوزاری بە بەکارهێنەر، گرنگە میدیاکار دەستوپەنجە و بیرکردنەوەی نەرم بێت لەگەڵ ئەم گۆڕانکارییانەدا و خۆی لەگەڵیدا بگونجێنێت، چونکە لە کۆتاییدا ئەوانەی خاوەندارێی تۆڕەکان دەکەن ئەوە دەچەسپێنن کە خۆیان دەیانەوێت نەک ئەوەی کە بەکارهێنەر دەیەوێت(aitnews, 2019).

٩. سەلامەتیی هەژمار: لە گرنگترین کارامەییەکانە کە دەبێت میدیاکار بە گرنگییەوە لێی بڕوانێت و کاری لەسەر بکات. نەبونی سەلامەتیی دیجیتاڵیی توندوتۆڵ و بەهێز بۆ هەژمارە کەسییەکان، جگە لەوەی هەژمارەکە دەکەوێتە مەترسییەوە لە هەمان کاتیشدا پەیج و هەژمارەکانی دەزگا

میدیاییەکەش دەکەوێتە مەترســـــییەوە ئەگەر هاتو میدیاکارە بە یەکێک لە ڕۆڵەکانی بەڕێوەبردن بەشداربو لە بەڕێوەبردنی پەیجی دەزگا میدیاییەکە(مقال، ٢٠٢١).

جگە لەوانەی باسـکران باشـتر وایە میدیاکار ئاسـتی کارامەیی پەرەپێبدات دەربارەی یاسـای تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بۆ بەکارهێنان و ڕیکلام، چونکە دەبێتە هۆی خۆپاراسـتن لەو سـزایانەی تۆڕەکان دایانناوە لە کاتی لادان لێیان.

سێیەم: کۆمپانیای مێتا (فەیسبوک)

١. مێژو و گەشەکردنی کۆمپانیای مێتا (فەیسبوک)

ســـەرەتای بیرۆکەی فەیســـبوک لە تۆڕێکی کۆمەڵایەتییەوە دەســـتپێدەکات و بەڵام دواتر تەنها لە چوارچێوەی تۆڕێکی کۆمەڵایەتیـدا نـامێنێتەوە و دەبێـت بە کۆمپـانیـای فەیســـبوک و چەنـدین ئەپڵیکەیشـــن و تەکنەلۆجیـای جۆراوجۆر لە خۆی کۆدەکـاتەوە و دەبێتە خـاوەنیـان، لە دوایین گۆڕانکاریشـــدا کە دەیکات گۆڕینی ناوەکەیەتی لە فەیســـبوکەوە بۆ مێتا، توێژەریش لە باســـکردنی کۆمپانیاکەدا ناوی مێتا بەکاردەهێنێت و لە باسـکردنی تۆڕەکەش ناوی فەیسـبوک. لێرەدا گرنگترین قۆناغە مێژوییەکان و گەشەی کۆمپانیاکە دەخەینەڕو.

مارک زوکەربێرگ لەگەڵ هەر یەک لە هاوڕێیانی؛ دەســـتن مۆســـکۆڤیتس، کریس هیوز و ئیدواردۆ ساڤێرین لە ٤ـــی مانگی دوی ٢٠٠٤دا ئەم تۆڕەیان دروستکرد، پاشان لە ١ـــی ٦ـــی هەمان ساڵدا بنکەکەیان گواستەوە بۆ ویلایەتی کالیفۆرنیا، لە ١ـــی ٩ـــی ٢٠٠٤دا ڕێگە بە هەمو کەس درا بەشدار بن لەم تۆڕە، چونکە سەرەتا تەنها تایبەت بوە بە هەندێک کەسی دیاریکراو(history, 2004).

دواتر مانگی ١٢ــــــی ٢٠٠٤دا ژمارەی بەکارهێنەرانی بوە بە یەک ملیۆن کەس و لە سـاڵی ٢٠٠٥دا ئەدرێسی سایتەکە لە thefacebookـــەوە گۆڕا و بو بە facebook، لە ساڵی ٢٠٠٦ـــەوە توانرا ئەم تۆڕە وەک بەرنامەیەک لەســـــەر مۆبایل بەکاربهێنرێت، لە ســـــاڵی ٢٠٠٧دا بەشـــــی ڤیدیۆ و دروستکردنی پەیج و ڕیکلام بۆ فەیسبوک زیاد کرا و لە ٢٠٠٩دا Like Buttonـــی زیاد کرد و لە هەمان ســـاڵدا خزمەتگوزاریی گروپی بەردەســـت کرد، دواتر لە ســـاڵی ٢٠١١دا مەســـنجەری وەک بەرنـامەیەک نـاســـــانـد و لە ســـــاڵی ٢٠١٢دا تـۆڕی کـۆمەڵایەتـیـی ئـیـنسـتـاگـرامـی کڕییەوە(about.facebook, 2022).

کۆمپانیای مێتا لە گەشـــەکردن بەردەوام بو، تاکو لە ســـاڵی ٢٠١٤دا توانی بەرنامەی whatsApp بکڕێتەوە(Oreskovic, 2014)، دواتر لە ساڵی ٢٠١٤ Oculusـــی ناساند کە تایبەتە بە یاریکردن و کـاتبەســـــەربردن لە ڕێگـای واقیعی گریمـانەییەوە Virtual Reality(about.fb, 2014)، لە ٢٠١٥شدا پەیوەندیی ڤیدۆیی بۆ مەسنجەر زیاد کرد(techadvisory, 2015)، لە هەمان ساڵیشدا خزمەتگوزاریی پەخشی ڕاستەوخۆی دابین کرد بۆ بەکارهێنەرانی فەیسبوک(Hern, 2017).

لە ســــاڵی ٢٠١٧شــــدا کۆمپانیاکە خزمەتگوزاریی کرپینی نـاســــاند بە بەکارهێنەرانی تۆڕی ئینسـتاگرام(Newton, 2018)، لە هەمان سـاڵدا مەسـنجەری تایبەت بە منداڵانی دروسـت کرد بە ناوی Messenger kids(Salinas, 2017).

لە ســــاڵی ٢٠٢١یشــــدا کۆمپانیای مێتا داهێنانێکی دیکەی بە بەکارهێنەران ناســــاند کە ئەویش ئەپڵیکەیشــــنی Horizon Workrooms بو، کاری ئەم ئەپڵیکەیشــــنە بریتی بو لە ڕێکخســــتن و ئەنجامدانی کۆبونەوە لە ڕێگای واقعی گریمانەییەوە، کە بە هۆیەوە دەتوانرا لە ڕێگای Avatarــــی کەسەکانەوە لە شوێنێکی دەستکرد کۆبونەوە ئەنجام بدرێت بە بێ ئەوەی خودی کەسەکان ئامادە بن(Dunkerley, 2021).

دواتر لە ٢٨ــــی ئۆکتۆبەری ٢٠٢١دا دامەزرێنەری کۆمپانیاکە ڕایگەیاند کە بۆ لەمەودا لە ژێر ناوی "مێتا"دا کۆمپانیاکە درێژە بە کارەکانی دەدات، کە سەرجەم ئەپڵیکەیشن تەکنەلۆجیاکانی لە ژێر ئەم براندە نوێیەدا وەک کۆمپانیایەکی نوێ کاردەکەن(Bosworth and Clegg, 2021).

وشــەی مێتا لە Metaverseــــەو وەرگیراوە کە گوزارشــتە لە کۆمەڵێک بۆشــایی دەســتکرد کە دەتوانیت شــوێنی نوێ بدۆزیتەوە و بنیاد بنێیت تیایدا لەگەڵ کۆمەڵە کەســێک کە لە ڕاســتیدا و لە واقعدا دورن لە یەکترەوە، بەڵام لە ڕێگای ئەم تەکنەلۆجیایەوە دەتوانن پێکەوە بن لەو بۆشـــــاییە دەستکردە گریمانەییەدا، لە ڕێگای Metaverseــــەوە دەتوانرێت ئەوەی لە ژیانی ڕاستیدا ئەنجام دەدرێت لەوێش ئەنجام بدرێت(about.fb, 2021).

٢. گرنگی و بەکارهێنانەکانی فەیسبوک بۆ میدیاکار

پاش دروســتکردن و ڕێکخســتنی پەیج دەکرێت بە کۆمەڵێک ڕێگا ســود لە پەیج وەربگیرێت و لە ڕێگایەوە کارلێک لەگەڵ وەرگردا بکرێت و وەرگر و نێرەر پێکەوە ببەســتێتەوە و بتوانن پەیوەندی بکەن، کۆمەڵێک ئامراز و ڕێگای گرنگ و کاریگەر هەن، ئەوانیش:

– **زیادکردنی کارلێک لەگەڵ ناوەڕۆک لە ڕێگای Instant Articlesــــەوە:** IA یاخود Instant Articles بریتییە لە فایلێکی HTML کە بە خێراییەکی زۆرەوە لە فەیســبوک دەکرێتەوە و تایبەتە بە مۆبایل، واتە کاتێک لینکی بابەتێکی ســایتەکان لە فەیســبوک دادەنرێت ئەوا لە کاتی کردنەوەی بابەتەکان خوێنەر ناچێتە ناو ســایتە ســەرەکییەوە، بەڵکو لە ڕێگای فەیســبوکەوە بە شــێوەی Instant Articles بابەتەکە بە شــێوەیەکی زۆر خێرا و ماوەیەکەی زۆر کەم دەکرێتەوە، بەمەش بەکـارهێنەر خێراتر دەگـات بە زانیـارییەکـان کە خێراییەکەی پێنج هێنـدەی خێرایی کردنەوەی وێبگەڕی مۆبایلە (Meta for Media, 2022).

– **بەکارهێنانی گروپی فەیســبوک:** میدیاکار دەتوانێت بە دروســتکردن و بەکارهێنانی گروپی فەیسـبوک کۆمەڵگەیەکی تایبەت بە خۆی دروسـت بکات دەربارەی بابەت و چیرۆکە هاوشـێوەکان، ئەمەش وا دەکات لە ڕێگـایەوە بتوانێت هەواڵ و زانیـاری کۆ بکـاتەوە و ڕاپۆرت و بەدواداچونی

میدیایی ئامادە بکات. هەروەها دەتوانێت گفتوگۆی ئامانجدار لەگەڵ ئەندامانی گروپەکە ئەنجام بدات (Facebook Journalism Project, 2021, 13).

– **بەکارهێنانی ڤیدیۆ بۆ پێشکەشکردنی هەواڵ و ڕاپۆرتەهەواڵ:** دەزگا میدیاییەکان دەتوانن سود لە بڵاوکردنەوەی ڤیدیۆ وەربگرن و بە چەند شێوازێکی جیاواز لە فەیسبوک بڵاوی بکەنەوە، بە نمونە؛ بڵاوکردنەوەی بابەتی دۆکیومێنتاری بە چەند بەشێکی کورت، بەش بەشکردنی گەشتی هەواڵەکان و بڵاوکردنەوەیان، ڕیکلام و ئاگادارکردنەوەی پێشوەختەی وەرگر لە بەرنامە و برگە ڤیدیۆییەکانی کەناڵە تەلەفزیۆنییەکان (journalismproject, 2021).

– **پەخشی ڕاستەوخۆی فەیسبوک:** لایڤی فەیسبوک تایبەتمەندییەکی ڕاستەوخۆی ڤیدیۆییە لە فەیسبوک کە ڕێگەت پێدەدات ڤیدیۆیەکی ڕاستەوخۆ بۆ بینەرانت پەخش بکەیت. سەرەتا لە مانگی ئابی 2015 فەیسبوک دەستی بە Live کرد بۆ بەکارهێنەرانی سنورداری فەیسبوک VIP لە بەرامبەردا برێک پارە دەدرا، پاشان لایڤی فەیسبوک لە مانگی نیسانی ساڵی 2016دا وەک خزمەتگوزارییەکی نوێ خرایە بەردەست بەکارهێنەرانی بە بێبەرامبەر. (Whitney, 2020)

– **دۆزینەوەی ناوەڕۆک و چاودێریی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان:** ئەم کارە یەکێکە لە گرنگترین کارەکانی میدیاکار لە سەردەمی میدیای دیجیتاڵیدا بە مەبەستی ئاگاداربون لەوەی چی ڕودەدات، بۆ ئەم مەبەستەش فەیسبوک ئامرازێک پێشکەش دەکات بە ناوی CrowdTangle، کە ئاسانکاریی زۆر دەکات بۆ ئاگاداربون لەو بابەتانەی لە زۆرێک لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان ڕودەدەن و بابەتی زۆریان لەسەر بڵاودەکرێتەوە، ئەم ئامرازە کار دەکات لەسەر بابەتە بڵاوکراوە گشتییەکان، هەژمارە ناسێنراوەکان، پەیج و گروپەکان، هەژمارە گشتییەکانی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و چاودێرییان دەکات و زانیارییان لێوە وەردەگرێت و ئەو بابەتانە دەخاتەڕو کە زۆرترین قسەوباسی لەسەرە(Meta for Media, 2022).

– **وەرگرتنی زانیاریی پەیجی فەیسبوک (Facebook Page Insights):** بەشێکی تایبەتە بە پێدانی زانیاریی دەربارەی پەیجی فەیسبوک و لە گرنگترین بەشەکانە کە بەرچاوڕونیی تەواو دەدات بە بەڕێوەبەرانی پەیجەکە بە مەبەستی وەرگرتنی زانیاریی تەواو دەربارەی وەرگر کە چۆن و لەگەڵ کام جۆری بابەتدا زۆرترین کاردانەوەیان هەیە (Meta Business Help Center, 2022).

– **هەڵسەنگاندنی دو پۆستی هاوشێوە (Facebook A/B testing):** ستراتیجییەکی پەیجی فەیسبوکە بە مەبەستی هەڵسەنگاندنی دو پۆستی هاوشێوەیە لە ناوەڕۆکدا، بەڵام لە ڕواڵەتدا دو پۆستی جیاواز، بۆ نمونە؛ بابەتێک بە دو ناونیشانی جیاواز و دو گرافیک و دیزاینی جیاواز پۆست دەکرێت و فەیسبوک پیشانی دو گروپی جیاوازی جەماوەری دەدات بەمەبەستی ئەوەی بزانرێت کامیان زۆرترین کارلێکی دروستکردوە لەگەڵ وەرگردا، دواتر دەتوانرێت ئەوەی کە کەمترین بوە لە پەیجەکە لاببرێت(Facebook Journalism Project, 2021, 7).

- سـودوەرگرتن لە Facebook 360: ئەم تایبەتمەندییەی فەیسـبوک هاوکارە لەوەی کە وێنە و ڤیدیۆ بە شـێوەی ٣٦٠ پلە تۆمار و بڵاوبکەیتەوە ئەویش لە ڕێگای فەیسـبوکەوە یاخود ئەو جۆرە کامێرایانەی کە دەتوانن بە ٣٦٠ پلە وێنە و ڤیدیۆ تۆمار بکەن، میدیاکار دەتوانێت سـود لەم تایبەتمەندییە وەربگرێت و کارە میدیاییەکانی بباتە قۆناغێکی بەرزتر و جیاوازترەوە، چونکە بە هۆیەوە فراوانترین مەودای بینین بە وەرگر دەبەخشـێت و دەبێتە کارێکی میدیایی تەواو جیاواز و سەرنجڕاکێش(Meta for Media, 2016).

چوارەم: بەڕێوەبردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان

١. پێناسە و ناساندنی بەڕێوەبردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان

تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بە هۆکار و ئامرازێکی گرنگ دادەنرێن بۆ دروستکردن و بنیادنانی ناساندن و مانەوەی ناوی کۆمپانیا یاخود دەزگای میدیایی، پەیوەندیکردن بە بەکارهێنەر، زیادکردنی ژمارەی سەردانیکەرانی و تەنانەت فرۆشتنی کاڵا و بڵاوکردنەوەی خزمەتگوزاری، ئەویش بە هۆی زۆری بەکارهێنەریانەوە، هەر بۆیە لێرەوە کارێکی نوێ یاخود ناونیشـانی کارێکی دێتە ئاراوە کە پێی دەوترێت بەڕێوەبردنی تۆڕی کۆمەڵایەتی، کە لە پۆسـتکردنی بابەتێکی ئاسـایی لە پڕۆفایلی کەسییەوە دەستپێدەکات تاکو بەڕێوەبردن و کارکردن لە پەیجی کۆمپانیا و دەزگا میدیاییەکاندا.

لە سـادەترین پێناسـەدا بۆ بەڕێوەبردنی تۆڕی کۆمەڵایەتی هـاتوە کە: "بەڕێوەبردنی تۆڕی کۆمەڵایەتی بریتییە لە پرۆسەی دروستکردن، بڵاوکردنەوە، بانگەشەکردن و بەڕێوەبردنی ناوەڕۆک لە پلاتفۆرمە جیاوازەکانی سۆشیال میدیا وەک؛ فەیسبوک، ئینستاگرام، تویتەر، لینکدئین، یوتیوب و تۆڕەکانی دیکە"(Sean, 2020).

لە پێناسـەیەکی دیکەدا وردتر بـاس لە بەڕێوەبردنی تۆڕی کۆمەڵایەتی دەکرێـت بەوەی کە: "بەڕێوەبردنی تۆڕی کۆمەڵایەتی پرۆسـەی شـیکاریکردنی جەماوەری تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و گەشـەپێدانی سـتراتیژیەتیان، دروسـتکردن و بڵاوکردنەوەی ناوەڕۆکە بۆ تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و چاودێریکردنی گفتوگۆ و کاردانەوەکانی بەکارهێنەرە، لە هەمان کاتدا هاوبەشیکردنە لەگەڵ کەسانی کاریگەر لە تۆڕی کۆمەڵایەتی و پێشکەشکردنی خزمەتگوزاریی کۆمەڵایەتی، هەروەها چاودێریکردن و ئامادەکردنی ڕاپۆرتە دەربارەی ئامار و چالاکیی تۆڕەکان"(Buryan, 2021).

زۆرێک لە کارامەییەکانی بەڕێوەبردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان دەتوانن یارمەتیدەر بن لە کارەکانی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا و هۆکار بن بۆ باشـتر بون و بەرەوپێشـچونی کارەکان بۆ سـەرجەم ئەو کەس و میدیاکارانەی لە بەڕێوەبردی تۆڕەکانی کۆمەڵایەتیدا بەشـدارن بە گشـتی و بەڕێوەبەرانی تۆڕی کۆمەڵایەتی بە تایبەتی، لێرەدا هەر یەک لەم کارامەییانەی بەڕێوەبردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان دەکرێت یارمەتیدەر بن لە بەشـداریکردن و پەیوەندیکردن لەگەڵ ئامانجەکانی دامەزراوەکەدا، ئەوانیش؛ شـیکردنەوەی داتـا و زانیـارییەکـانی تۆڕەکە، کەمیونیکەیشـن، توانـای داهێنـان،

خزمەتگوزاریی بەشداربوان، دیزاین، پلاندانان، چارەسەرکردنی کێشە، بەڕێوەبردنی ئەرکەکان، توانای قسەکردن بۆ خەڵک و کارمەندان، زانیاریی تەکنەلۆجی و توانای نوسین(Indeed Editorial Team, 2021).

٢. بەڕێوەبردنی پەیج و هەژمار لە فەیسبوک

پەیجی فەیسبوک بریتییە لە پرۆفایلی گشتی کە لە لایەن بازرگانەکان، ڕێکخراوەکان، کەسایەتییە ناودارەکان، دەزگا میدیاییەکان و هەر کەسێکەوە دروست دەکرێت کە هەوڵی ناساندنی خۆی دەدات بە ئاشکرا لە ڕێگەی سۆشیال میدیاوە. بە گشتی لاپەڕەکانی فەیسبوک وەک لاپەڕەکانی پرۆفایلی کەسی کار دەکەن، تەنها ئەوە نەبێت کە لە بری "هاوڕێ" "هەوادار"یان هەیە کە دەتوانن لایک یاخود فۆڵۆوی پەیجەکە بکەن. ئەم پەیجانە بە شێوەی ئۆنلاین بە ئاشکرا دەبینرێن و بە پێی جۆری پەیجەکە نوێبونەوە لە لینک و ڕوداو و وێنە و ڤیدیۆ بۆ هەواڵ و بۆ هەوادارانیان ئەنجام دەدەن(techopedia, 2022).

هەژماری کەسی یاخود پرۆفایلیش ئەکاونتێکی کەسییە، بەکارهێنانی نابازرگانییە و نوێنەرایەتی تاکەکان دەکات. کاتێک بۆ یەکەمجار ناوت تۆمار دەکەیت بۆ فەیسبوک، پرۆفایلت پێدەدرێت. پرۆفایلی تۆ ئەو شوێنەیە کە هاوڕێ و خێزانەکەت زیاد دەکەیت و وێنە و ڤیدیۆی کەسی و نوێکارییەکانی ژیانت بڵاو دەکەیتەوە(Beese, 2016).

لە کاتی بەڕێوەبردنی پەیج و هەژمار لە فەیسبوک گرنگە بەکارهێنەر، میدیاکار بێت یان هەر کەسێکی ئاسایی ئاگاداری پێوەرەکانی فەیسبوک بێت کە لێرەدا تیشک دەخەینە سەری.

٣. پێوەرەکانی فەیسبوک (Facebook Community Standards)

بەو پێیەی فەیسبوک گەورەترین کۆمەڵگەی گریمانەییە لە جیهاندا و خاوەنی زۆرترین بەکارهێنەری چالاکی مانگانەیە، بۆ ڕێکخستن و کۆنترۆڵکردنی بڵاوکردنەوەی بابەتەکان و پەیوەندیی نێوان بەکارهێنەران کۆمەڵێک پێوەری دارشتوە، بە جۆرێکن لادان لە هەندێکیان دەبێتە هۆی سزدان و هەندێکجاریش دورخستنەوە لەو کۆمەڵگا گریمانەییە.

میتا ئاماژە بۆ ئەوە دەکات کە گرنگە بە لایانەوە فەیسبوک ببێت بە شوێنێک کە بەشداربوان هەست بە هەمو لایەنەکانی ئارامی و سەلامەتی بکەن تیایدا، هەر بۆیە کار بۆ ئەوە دەکات کە ڕێگر بێت لە خراپ بەکارهێنانی خزمەتگوزارییەکانی، هەر بۆیە لێرە گرنگیی پێوەرەکانی فەیسبوک دەردەکەوێت. ئەم پێوەرانەش لەسەر بنەمای کاردانەوە لە لایەن خەڵک و ئامۆژگاریی پسپۆڕانی بواری تەکنەلۆجیا و سەلامەتیی گشتی و مافەکانی مرۆڤ داڕێژراون بۆ دڵنیابون لەوەی کە دەنگی هەمو کەسێک نرخێنراوە(transparency, 2022).

گرنگە میدیاکار ئاگاداری وردەکاریی ئەم پێوەرانە بێت بۆ ئەوەی خودی خۆی و پەیجی دەزگا میدیاییەکەی توشی سزادان نەبێت، کە هەندێکجار دەگاتە داخستنی پەیجی دەزگاکە یاخود

سنووردارکردنی چالاکییەکانی پەیجەکە، بە هۆی زۆری و فرەبواری پێوەرەکانی فەیسبوکەوە، لێرەدا توێژەر تەنها ئەو بڕگە خاڵانە دەخاتەڕو کە پەیوەستن بە کاری میدیایی بە گشتی و بابەتە نزیک و پەیوەندیدارەکان بە هەرێمی کوردستان بە تایبەتی، ئەوانیش:

١- توندوتیژی و ڕەفتاری تاوانکاری (Violence And Criminal Behavior): فەیسبوک ڕێگری دەکات لە سەرجەم ئەو هەڕەشە و هاندانانەی کە دەکرێت بۆ توندوتیژی و کاردەکات بۆ دۆزینەوەی جیاوازی نێوان بڵاوکراوە نافەرمییەکان و ئەو ناوەڕۆکانەی کە دەبنە هۆی هەڕەشەیەکی بەڵگەدار لەسەر سەلامەتیی گشتی و تاک (Haselton, 2018).

٢- سەلامەتی (Safety): لە ڕێنماییەکانی فەیسبوک لەم بەشەدا ئاماژە بۆ ئەوە کراوە کە ناوەڕۆکەکان لادەبرێن و هەژمارەکان لەکاردەخرێن، هەروەها ئەگەر پێمان وابو کە مەترسیی ڕاستەقینە هەیە لە ڕودانی زیانی جەستەیی یاخود هەڕەشەی ڕاستەوخۆ لەسەر سەلامەتیی گشتی، ئەوا لەگەڵ یاسا و لایەنی پەیوەندیدار کاردەکەین بۆ ڕێگریکردن و چارەسەرکردنی (Suicide and Self Injury, 2022).

٣- ناوەڕۆکی ناپەسەند (Objectionable Content): لێرەدا فەیسبوک گرنگە بەلایەوە ڕێگری بکات لە ناوەڕۆکێک کە پەسەند نەبێت و بە جۆرێک لە جۆرێک بە زیان بشکێتەوە بۆ سەر ئەندامانی کۆمەڵگەکەی، وەک؛ وتاری ڕقئامێز، ناوەڕۆکی ناپەسەند و توندوتیژی، وێنەی ڕوت و چالاکی سێکسیی کەسی پێگەیشتو، وروژاندنی سێکسی(Hate Speech, 2022; Sexual Solicitation, 2022).

٤- دەستپاکی و ڕەسەنایەتی (Integrity And Authenticity): فەیسبوک کار دەکات بۆ ڕێگریکردن و لابردنی هەر ناوەڕۆکێک کە ڕاستگۆیی تیادا نەبێت، یاخود زانیاریی هەڵە بێت و ببێتە هۆی دروستبونی مەترسی لەسەر بەکارهێنەر، وەک؛ سەلامەتیی هەژمار و ناسنامەی ڕەسەن، سەلامەتیی دیجیتاڵی، ڕەفتاری ساختە، پێدانی زانیاریی هەڵە(Cybersecurity, 2022; Misinformation, 2022).

٥- ڕێزگرتن لە خاوەندارییی فکری (Respecting Intellectual Property): فەیسبوک بە گرنگییەوە لە مافی خاوەندارێتی دەڕوانێت و ڕێگە بە کەسێک نادات ناوەڕۆکێک بڵاوکاتەوە کە هی کەسێکی ترە، وەک؛ مافی چاپ و بازرگانی و مافە یاساییەکانی تر (Intellectual Property, 2022).

بەشی سێیەم: لایەنی مەیدانی

١. ڕاستیی فۆرمی ڕاپرسی

پاش ئەوەی پســـپۆڕانی ڕاگەیاندن[i] فۆرمەکەیان بینی چەند تێبینی و گۆڕانکارییەکیان ئەنجامداوە تیـایدا و دواتر فۆرمەکە لە شـــێوەی کۆتـاییدا ڕێکخراوە و ئـامـادەکراوە بۆ کـارکردن، بە پێی هاوکێشەی ڕاستیی ڕاستی کە بریتییە لە (بڕگە ڕاستەکان/کۆی بڕگەکانX100= ئەنجامی ڕاستیی ڕواڵەتی)، 85.08=100X114/97، بەم پێیەش ئەنجامی ڕاســـتیی فۆرمەکە دەکاتە (85.08) کە ئەمەش ڕێژەیەکی بەرز و زانستییە.

٢. جێگیریی فۆرمی ڕاپرسی

بۆ دڵنیابون لە جێگیریی بڕگەکانی فۆرمی ڕاپرســـی ئەم توێژینەوەیە، توێژەر هاوکێشـــەی (مقایس کرونباخ الفا)ی بەکارهێناوە، بە شـــێوەیەکی گشـــتی بەهای جێگیری) دەکاتە (0.832) کە بەهایەکی باشی زانستی دەردەخات، ئەمەش ئاماژەیە بۆ جێگیریی باش لە پرسیارەکاندا.

٣. ئەنجامی توێژینەوەکە

تەوەری یەکەم/ زانیاریی بنەڕەتی

خشتەی ژمارە (1) زانیارییە دیمۆگرافییەکان

ڕەگەز			
بڕگە	دوبارەبونەوە	%	ڕیزبەندی
نێر	117	80.7	1
مێ	28	19.3	2
کۆی گشتی	145	100	
تەمەن			
بڕگە	دوبارەبونەوە	%	ڕیزبەندی
کەمتر لە 30 ساڵ	37	25.5	1
30 – 34 ساڵ	37	25.5	1
35 – 39 ساڵ	35	24.1	2
40 – 44 ساڵ	20	13.8	3
45 – 49 ساڵ	11	7.6	4
زیاتر لە 49 ساڵ	5	3.4	5
کۆی گشتی	145	100	
پسپۆڕیی بڕوانامە			

ڕیزبەندی	%	دوبارەبونەوە	بڕگە
1	59.3	86	ڕاگەیاندن
2	6.9	10	زمان
6	2.1	3	پەروەردەی بنەڕەت
4	3.4	5	کارگێڕی و دارایی
3	4.8	7	یاسا/ یاسا و ڕامیاری
6	2.1	3	ئایین
4	3.4	5	ئەندازیاری
6	2.1	3	پزیشکی
6	2.1	3	هونەر
5	2.8	4	ئایتی
7	1.4	2	کۆمەڵناسی
7	1.4	2	زانست
7	1.4	2	وەرزش
8	0.7	1	گرافیک دیزاین
8	0.7	1	مێژو
8	0.7	1	پەیوەندییە گشتیەکان
3	4.8	7	نییە
100		145	کۆی گشتی

بە ڕوانین لە خشـــتەی ژمارە (1) ڕون دەبێتەوە کە بەرزترین ئاســـتی ڕەگەز لەم توێژینەوەیەدا بریتییە لە ڕەگەزی نێر دەکاتە (80.7%) ڕەگەزی مێ-ش بریتییە لە (19.3%)، ئەمەش دەرخەری ئەوەیە کە بە ڕێژەیەکی بەرچاو ڕەگەزی نێر بەشدارە لەم بوارەدا بە بەراورد بە ڕەگەزی مێ.

سەبارەت بە تەمەنیش، بەرزترین ئاستی تەمەن بریتییە لە هەردو ئاستی تەمەنی (30–34 ساڵ) و (بچوکتر لە 30 ساڵ) دەکاتە (25.5%)، هەروەها نزمترین ئاستی تەمەنیش بریتییە لە (گەورەتر لە 49 ســـاڵ) بە ڕێژەی (3.4%)، لێرەوە بۆمان ڕون دەبێتەوە کە زۆربەی میدیاکاران لە هەرێمی کوردستان گەنجن لەم بوارەدا.

لە پسـپۆڕیی بڕوانامەشـدا بەرزترین ئاسـت بریتییە لە (ڕاگەیاندن) بە ڕێژەی (59.3%) نزمترینیش بریتییە لە پســـپۆڕییەکانی (گرافیک دیزاین، مێژو و پەیوەندییە گشـــتییەکان) بە ڕێژەی (0.7%)، ئەمەش پێمان دەڵێت کە:

١- زیاتر لە نیوەی بەرتویژانی ئەم تویژینەوەیە خاوەن بڕوانامەی ڕاگەیاندنن و کارەکەیان هاوتای پسپۆڕیی بڕوانامەکەیانە.
٢- دەزگا میدیاییەکان لە هەرێمی کوردستان گرنگیی زیاتر بە کەسانی خاوەن بڕوانامەی ڕاگەیاندن و هاوشێوەکانی دەدەن.
٣- میدیاکاران هەست بە گرنگیی پسپۆڕی دەکەن و لە بواری ڕاگەیاندندا پسپۆڕی وەردەگرن و پەرە بە توانا ئەکادیمییەکانیان دەدەن.

تەوەری دووەم: کارامەییەکان میدیاکار لە میدیای دیجیتاڵیدا

یەکەم: کارامەییەکانی پەیوەست بە بەرهەمهێنان و سازاندنی دەق

خشتەی ژمارە (2) کارامەییەکانی پەیوەست بە بەرهەمهێنان و سازاندنی دەق

جۆری کارامەیی	سەرەتایی	مامناوەند	پێشکەوتو	Mean ناوەندە ژمارەیی	S.D لادانی پێوانەی	RI گرنگی ڕێژەیی	Results ئەنجام
	Fr.	Fr.	Fr.				
	%	%	%				
کارکردن لە ژانری جیاواز	9	74	62	2.37	0.60	78.85	پێشکەوتو
	6.21	51.03	42.76				
گەیشتن بە سەرچاوەی زانیاری	13	61	71	2.40	0.65	80.00	پێشکەوتو
	8.97	42.07	48.97				
کارکردن لە بنکۆڵکاری	32	70	43	2.08	0.72	69.20	مامناوەند
	22.07	48.28	29.66				
گەڕان بە دوای زانیاریدا	10	28	107	2.67	0.60	88.97	پێشکەوتو
	6.90	19.31	73.79				
ئیتیک و یاسای ڕۆژنامەوانی	8	47	90	2.57	0.60	85.52	پێشکەوتو
	5.52	32.41	62.07				
ڕاستکردنەوە و پشکنینی هەواڵی ناڕاست	11	37	97	2.59	0.63	86.44	پێشکەوتو
	7.59	25.52	66.90				
داتا جۆنالیزم	19	82	44	2.17	0.64	72.41	مامناوەند
	13.10	56.55	30.34				
کۆی گشتی	102	399	514	2.41	0.63	80.20	پێشکەوتو
	10.05	39.31	50.64				

لە خشتەی ژمارە (2)دا ڕون دەبێتەوە کە (گەڕان بە دوای زانیاریدا) بەرزترین ئاستی کارامەییە کە ڕێژەی وەڵامدانەوەی (پێشکەوتو) تیایدا دەکاتە (73.79%)، بە گوێری (پێوەری لیکاتی سیانی) ئەنجام دەکاتە (پێشکەوتو)، گرنگی ڕێژەییەکەشی دەکاتە (88.97%) هەروەها لادانی پێوانەیی دەکاتە (0.60).

نزمترین ئاستی کارامەییش بریتییە لە (کارکردن لە بنکۆڵکاری) کە ڕێژەی وەڵامدانەوەی (مامناوەند) تیایدا دەکاتە (48.28%)، بە گوێرەی (پێوەری لیکاتی سیانی) ئەنجام دەکاتە (مامناوەند) کە گرنگی ڕێژەییەکەی دەکاتە (69.2%) هەروەها لادانی پێوانەیی دەکاتە (0.72).

بە شێوەیەکی گشتی ئاستی کارامەیی میدیاکاران لە بەرهەمهێنان و سازاندنی دەق پێشکەوتوە بە ڕێژەی (50.64%)، بەگوێرەی (پێوەری لیکاتی سیانی)یش ئەنجام دەکاتە (پێشکەوتو) کە گرنگی ڕێژەییەکەی دەکاتە (80.20%) هەروەها لادانی پێوانەیی دەکاتە (0.63).

ئەم ئەنجامە دەریدەخات کە میدیاکاران کەمترین گرنگی دەدەن بە (بنکۆڵکاری و داتا جۆرنالیزم)، لە کاتێکدایە کە هەردو بوارەکە پێگەیەکی بەهێزیان هەیە لە میدیای دیجیتاڵیدا، بە تایبەت داتا جۆرنالیزم ئەویش بە هۆی ئەم گرنگییانەوە هەیەتی؛ پوختەکردنی لێشاوی داتا، ڕێگایەی نوێیە لە نمایشکردنی ڕاپۆرت، ئاڵنگاریی بواری دەق دەکات، گەڕاندنەوەی کات.

داهاتوی ڕۆژنامەوانیش پشتبەستە بە داتا و ئامار و ژمارە، بۆیە دەبێت هەمو ڕۆژنامەنوسێک خۆی ئامادە بکات بۆ کارکردن لەگەڵ ئەمجۆرە لە ڕۆژنامەوانی و بتوانێت لێکۆڵینەوە لە داتاکان بکات و شیکارییان بۆ بکات، بە ئامانجی ئەوەی کامە گرنگە بۆ جەماوەر بیخاتەڕو بۆ ئەوەی یارمەتی وەرگر بدات هەمو گۆشەکانی بابەتەکە ببینێت و لە ڕاستییەکان تێبگات کە چی ڕودەدات، ئەمەش وا دەکات بڵێین داتا جۆرنالیزم داهاتوە.

دوەم: کارامەییەکانی پەیوەست بە تەکنەلۆجیای زانیاری

خشتەی ژمارە (3) کارامەییەکانی پەیوەست بە تەکنەلۆجیای زانیاری

Results ئەنجام	RI گرنگی ڕێژەیی	S.D لادانی پێوانەی	Mean ناوەندە ژمارەیی	پێشکەوتو Fr. %	مامناوەند Fr. %	سەرەتایی Fr. %	جۆری کارامەیی
مامناوەند	73.10	0.60	2.19	43	87	15	سەلامەتیی ئۆنلاین یاخود سەلامەتیی دیجیتاڵی
				29.66	60.00	10.34	
مامناوەند	69.89	0.66	2.10	39	81	25	

بەرنامەکانی بەڕێوەبردنی تیم بە شێوەی ئۆنلاین	17.24	55.86	26.90				
سیستەمی بەڕێوەبردنی ناوەڕۆک (ئەدمین پانێڵ)	38 26.21	62 42.76	45 31.03	2.05	0.76	68.28	مامناوەند
سودوەرگرتن لە خزمەتگوزارییەکانی ئینتەرنێت بۆ ڕێکخستنی کاری میدیایی	14 9.66	52 35.86	79 54.48	2.45	0.67	81.61	پێشکەوتو
بزوێنەری گەڕان SEO	48 33.10	61 42.07	36 24.83	1.92	0.76	63.91	مامناوەند
کۆی گشتی	140 19.31	343 47.31	242 33.38	2.14	0.69	71.36	مامناوەند

لە خشـــتەی ژمارە (3)دا ڕون دەبێتەوە کە (ســـودوەرگرتن لەخزمەتگوزارییەکان ئینتەرنێت بۆ ڕێکخسـتنی کاری میدیایی) بەرزترین ئاسـتی کارامەییە کە ڕێژەی وەڵامدانەوەی (پێشـکەوتو) تیایدا دەکاتە (54.48%)، بە گوێری (پێوەری لیکاتی ســیانی) ئەنجام دەکاتە (پێشـــکەوتو)، گرنگی ڕێژەییەکەشی دەکاتە (81.61%) هەروەها لادانی پێوانەیی دەکاتە (0.67).

نزمترین ئـاســـتی کـارامەییش بریتییە لە (بزوێنەری گەڕان SEO) کە ڕێژەی وەڵامـدانەوەی (مـامنـاوەنـد) تیـایـدا دەکـاتە (42.07%)، بە گوێرەی (پێوەری لیکـاتی ســـیـانی) ئەنجـام دەکـاتە (مامناوەند) کە گرنگی ڕێژەییەکەی دەکاتە (63.91%) هەروەها لادانی پێوانەیی دەکاتە (0.76).

بە شـێوەیەکی گشـتی ئاسـتی کارامەیی میدیاکاران لە تەکنەلۆجیای زانیاری مامناوەندە بە ڕێژەی (47.31%)، بەگوێرەی (پێوەری لیکـاتی ســـیـانی)یش ئەنجـام دەکـاتە (مـامنـاوەنـد) کە گرنگی ڕێژەییەکەی دەکاتە (71.36%) هەروەها لادانی پێوانەیی دەکاتە (0.69).

ئەم ئەنجامەش دەرخەری ئەوەیە کە میدیاکاران کەمترین گرنگی دەدەن بە بواری تەکنەلۆجیای زانیاری، بە تایبەت (بزوێنەری گەڕان)، چونکە شـــارەزایی لەم بوارەدا هۆکارێکی گرنگە بۆ ئەوەی لە کاتی گەڕاندا ئەو پەیج و وێبسـایتەی میدیاکار کاری تیادا دەکات لە لیسـتی پێشـەوەی ئەنجامی گەڕانەکان بێت لە گەڕانی گوگڵ یاخود تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان.

هەروەها تێبینی ئەوە دەکرێت کە بەرنامەکانی بەڕێوەبردنی تیم بە شـێوەی ئۆنلاین و ســەلامەتیی دیجیتاڵیش کەمتر گرنگییان پێدراوە لە لایەن میدیاکارانەوە، ئەمەش خاڵێکی نەرێنییە بە تایبەت پاش ســـەرهەڵدانی پەتای کۆرۆنا شـــێوازی کارکردن گۆڕانی گەورەی بەســـەردا هات و کارکردن لە

ئۆفیسەوە گوازرایەوە بۆ کاری ئۆنلاین، بۆیە هەم کارکردن بە شێوەی ئۆنلاین و سەلامەتیی دیجیتاڵی لە گرنگترین کارامەیین بۆ کارکردن لە میدیای دیجیتاڵیدا.

سێیەم: کارامەییەکانی پەیوەست بە تەکنیک

خشتەی ژمارە (4) کارامەییەکانی پەیوەست بە تەکنیک

Results ئەنجام	RI گرنگی ڕێژەیی	S.D لادانی پێوانەی	Mean ناوەندە ژمارەیی	پێشکەوتو	مامناوەند	سەرەتایی	هۆکارەکان
				Fr.	Fr.	Fr.	
				%	%	%	
مامناوەند	61.67	0.75	1.85	31	62	52	گرافیک و کاری دیزاین
				21.38	42.76	35.86	
مامناوەند	70.80	0.68	2.12	43	77	25	فۆتۆگرافی
				29.66	53.10	17.24	
مامناوەند	64.83	0.79	1.94	41	55	49	ڤیدیۆگرافی
				28.28	37.93	33.79	
مامناوەند	61.84	0.75	1.86	32	60	53	مۆنتاج و گرافیکی ڤیدیۆ
				22.07	41.38	36.55	
مامناوەند	73.79	0.71	2.21	55	66	24	ڕۆژنامەگەریی مۆبایل (مۆجۆ)
				37.93	45.52	16.55	
مامناوەند	66.62	0.73	2.00	202	320	203	کۆی گشتی
				27.86	44.14	28	

لە خشتەی ژمارە (4)دا ڕون دەبێتەوە کە (ڕۆژنامەگەریی مۆبایل "مۆجۆ") بەرزترین ئاستی کارامەییە کە ڕێژەی وەڵامدانەوەی (مامناوەند) تیایدا دەکاتە (45.52%)، بە گوێری (پێوەری لیکاتی سیانی) ئەنجام دەکاتە (پێشکەوتو)، گرنگی ڕێژەییەکەشی دەکاتە (73.79%) هەروەها لادانی پێوانەیی دەکاتە (0.71).

نزمترین ئاستی کارامەییش بریتییە لە (گرافیک و کاری دیزاین) کە ڕێژەی وەڵامدانەوەی (مامناوەند) تیایدا دەکاتە (42.76%)، بە گوێرەی (پێوەری لیکاتی سیانی) ئەنجام دەکاتە (مامناوەند) کە گرنگی ڕێژەییەکەی دەکاتە (61.67%) هەروەها لادانی پێوانەیی دەکاتە (0.75).

بە شــێوەیەکی گشــتی ئاســتی کارامەیی میدیاکاران لە تەکنیکدا مامناوەندە بە ڕێژەی (44.14%)، بەگوێرەی (پێوەری لیکاتی ســـیانی)یش ئەنجام دەکاتە (مامناوەند) کە گرنگی ڕێژەییەکەی دەکاتە (66.62%) هەروەها لادانی پێوانەیی دەکاتە (0.73).

هەر چەندە ڕۆژنامەگەریی مۆبایل بەرزترین ئاســـتی کارامەییە بەڵام بە پلەی (مامناوەند)، ئەمەش دەرخەری ئەوەیە کە هێشــتا میدیاکاران نەیانتوانیوە بە شــێوەیەکی زۆرباش و لە ئاســتێکی باڵادا سـود لە مۆبایل و پرۆگرامەکانی وەربگرن بۆ کاری میدیایی و تیایدا قاڵ ببنەوە، چونکە لە ئێسـتادا تایبەتمەندی و پرۆگرامەکانی مۆبایل بە جۆرێک پێشــکەوتون کە کارئاســانی زۆر دەکەن بۆ کاری میدیایی هەر لە تۆمارکردنی وێنە و ڤیدیۆ و ئیدتکردنی دەق و بابەتە میدیاییە فرەچەشـــنەکانەوە تاکو دەگاتە پەخشی ڕاستەوخۆ.

چوارەم: کارامەییەکانی پەیوەست بە کارکردن لە تۆڕی کۆمەڵایەتی

خشتەی ژمارە (5) کارامەییەکانی پەیوەست بە کارکردن لە تۆڕی کۆمەڵایەتی

هۆکارەکان	سەرەتایی Fr. / %	مامناوەند Fr. / %	پێشکەوتو Fr. / %	Mean ناوەندە ژمارەیی	S.D لادانی پێوانەی	RI گرنگی ڕێژەیی	Results ئەنجام
نوسینی ناونیشان و ناوەڕۆک بۆ تۆڕی کۆمەڵایەتی	7 4.83	42 28.97	96 66.21	2.61	0.58	87.13	پێشکەوتو
خۆگونجاندن لەگەڵ سروشتی تۆڕەکاندا	11 7.59	52 35.86	82 56.55	2.49	0.64	82.99	پێشکەوتو
چۆنێتیی کارلێککردن لەگەڵ وەرگردا	7 4.83	57 39.31	81 55.86	2.51	0.59	83.68	پێشکەوتو
شیکردنەوەی ئاماری تۆرە کۆمەڵایەتییەکان سەبارەت بەو پۆستانەی بڵاودەکرێنەوە	19 13.10	59 40.69	67 46.21	2.33	0.70	77.70	مامناوەند
بەڕێوەبردنی کات و پلانی بڵاوکردنەوەی پۆستەکان	11 7.59	55 37.93	79 54.48	2.47	0.64	82.30	پێشکەوتو

سکیورتیی هەژمارەکانت لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان	14	49	82	2.47	0.67	82.30	پێشکەوتو
	9.66	33.79	56.55				
یاساکانی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بۆ بەکارهێنان	12	60	73	2.42	0.64	80.69	پێشکەوتو
	8.28	41.38	50.34				
پێوەرەکانی بەکارهێنانی فەیسبوک	10	55	80	2.48	0.62	82.76	پێشکەوتو
	6.90	37.93	55.17				
یاساکانی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بۆ ڕیکلامکردن	25	56	64	2.27	0.74	75.63	مامناوەند
	17.24	38.62	44.14				
کۆی گشتی	116	485	704	2.45	0.65	81.69	پێشکەوتو
	8.89	37.16	53.95				

لە خشتەی ژمارە (5)دا ڕون دەبێتەوە کە (نوسینی ناونیشان و ناوەڕۆک بۆ تۆڕی کۆمەڵایەتی) بەرزترین ئاستی کارامەییە کە ڕێژەی وەڵامدانەوەی (پێشکەوتو) تیایدا دەکاتە (66.21%)، بەگوێری (پێوەری لیکاتی سیانی) ئەنجام دەکاتە (پێشکەوتو)، گرنگی ڕێژەییەکەشی دەکاتە (87.13%) هەروەها لادانی پێوانەیی دەکاتە (0.58).

نزمترین ئاستی کارامەییش بریتییە لە (یاساکانی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بۆ ڕیکلامکردن) کە ڕێژەی وەڵامدانەوەی (مامناوەند) تیایدا دەکاتە (38.62%)، بە گوێرەی (پێوەری لیکاتی سیانی) ئەنجام دەکاتە (مامناوەند) کە گرنگی ڕێژەییەکەی دەکاتە (75.63%) هەروەها لادانی پێوانەیی دەکاتە (0.74).

بە شێوەیەکی گشتی ئاستی کارامەیی میدیاکاران لە بە کارکردن لە تۆڕی کۆمەڵایەتی پێشکەوتوە بە ڕێژەی (53.95%)، بەگوێرەی (پێوەری لیکاتی سیانی)یش ئەنجام دەکاتە (پێشکەوتو) کە گرنگی ڕێژەییەکەی دەکاتە (81.69%) هەروەها لادانی پێوانەیی دەکاتە (0.65).

لەگەڵ ئەوەی کارامەیی (شیکردنەوەی ئاماری تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان سەبارەت بەو پۆستانەی بڵاودەکرێنەوە) لە گرنگترین کارامەییەکانن بۆ کارکردن لە تۆڕی کۆمەڵایەتی، چونکە هۆکارە بۆ ئەوەی لە ڕێگەی شیکردنەوەی ئەو ئامارانەوە دەزگا میدیاییەکە بتوانێت بە تەواوەتی وەرگرەکانی خۆی بناسێت لە ڕوی؛ تەمەن، ڕەگەز، شوێنی جوگرافی، ئارەزوەکانی، جۆری کاردانەوەی و چەندین تایبەتمەندیی دیکە، هەمو ئەمانەش پێکەوە دەبنە بەرچاو ڕونییەکی زۆرباش بۆ کار و پلانی داهاتوی کارکردنی دەزگا میدیاییەکە، بەڵام وەک دەبینین بەپێی ئەنجامی ئەم توێژینەوەیە کەمتر گرنگی پێدراوە لە لایەن میدیاکارانەوە.

هەروەها کەمترین گرنگی دراوە بە کارامەیی شـــارەزایی لە (یاســـاکانی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بۆ ڕیکلامکردن) لە لایەن میدیاکارانەوە، ئەمەش هۆکارێک دەبێت بۆ ئەوەی لە کاتی ڕێکلامکردن و سپۆنسـەرکردنی بابەتەکاندا نەتوانن بە سـەرکەوتوی ئەو کارە بکەن، چونکە لە یاسـاکانی ڕیکلامی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا ســـەرجەم بابەت ڕێگەپێدار و قەدەغەکان خراونەتەڕو بۆ ئەوەی لە کاتی ڕیکلامکردندا توشی کێشە و ڕەتکردنەوەی ڕیکلامەکە نەبو.

تەوەری سێیەم: میدیاکار و بەڕێوەبردنی پەیج و هەژماری کەسی لە فەیسبوک

وەک میدیاکارێک ڕای خۆت بۆ هەر یەک لەم پرسیارانەی خوارەوە بخەرەڕو پشتبەست بە ئەزمون و زانیارییەکانت لە بەڕێوەبردنی پەیج و هەژماری کەسی لە فەیسبوک:

خشتەی ژمارە (6) کارامەیی میدیاکار لە بەڕێوەبردنی پەیج و هەژماری کەسی لە فەیسبوک ڕون دەکاتەوە

Results ئەنجام	RI گرنگی ڕێژەیی	S.D لادانی پێوانەی	Mean ناوەندە ژمارەیی	هاوڕام	بێلایەنم	هاوڕانیم	پرسیارەکان
				Fr.	Fr.	Fr.	
				%	%	%	
هاوڕام	79.31	0.79	2.38	83	34	28	1. بەکارهێنانی پاسوۆردی لەم جۆرە br$Z78r#fzOIk، باشترین جۆرە؟
				57.24	23.45	19.31	
بێلایەنم	66.90	0.87	2.01	55	36	54	2. دەتوانرێت بە تەواوەتی نوسینی کۆمێنت ڕابگیرێت لەسەر پۆستی پەیج؟
				37.93	24.83	37.24	
بێلایەنم	58.16	0.73	1.74	25	58	62	3. لە کاتێکدا کۆمێنتی کەسێک دەشاریتەوە، ئەوا فەیسبوک کەسەکە لەم کارەکە ئاگادار دەکاتەوە؟
				17.24	40.00	42.76	
هاوڕام	88.74	0.58	2.66	104	33	8	4. چالاککردنی Two-Factor Authentication بە واتای زیادکردنی هەنگاوێکی دیکەیە بۆ سکیورتیی هەژمارەکەت و جگە لە داخڵکردنی پاسوۆرد دڵنیابونەوەی زیاترە بۆ چونە ژورەوەی هەژمار؟
				71.72	22.76	5.52	
هاوڕام	81.38	0.68	2.44	79	51	15	5. وێبگەڕی تۆر (Tor Browser) یارمەتیدەرە لە شاردنەوەی IP Address لە کاتێکدا دەتەوێ داخڵی فەیسبوک ببیت و کەس بە شوێنەکەت نەزانێ؟
				54.48	35.17	10.34	
هاوڕام	87.36	0.65	2.62	103	29	13	

6. ڕیپۆرتکردن باشترین ڕێگایە بۆ ئاگادارکردنەوەی فەیسبوک لە بونی هەر بابەتێکی نەخوازراو و ڕێگەپێنەدراو لە فەیسبوک خۆ پاراستن لە مەترسییەکانی؟	8.97	20.00	71.03				
7. لە ئەگەری داخڵبونی کەسێکی دیکە بۆ هەژمارەکەت، دەتوانرێت لە ڕێگای نۆتفیکەیشن (notification)ـەوە ئاگادار بیت؟	9	17	119	2.76	0.56	91.95	هاوڕام
	6.21	11.72	82.07				
8. بەکارهێنانی ئامڕازی (Facebook Page Insights) باشترینە بۆ ناسینی زیاتری وەرگرەکەت و ئەو ناوەڕۆکەی کە زۆرترین کاردانەوەیە هەیە لەگەڵیدا؟	8	54	83	2.52	0.60	83.91	هاوڕام
	5.52	37.24	57.24				
9. بەکارهێنانی ئامڕازی (CrowdTangle) لە ڕێگای فەیسبوکەوە باشترینە بۆ دەستکەوتنی زۆرترین زانیاریی دەربارەی ئەوەی چی ڕو دەدات لە بڵاوکراوە گشتییەکانی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا؟	8	78	59	2.35	0.58	78.39	هاوڕام
	5.52	53.79	40.69				
10. بەکارهێنانی (Instant Articles) باشترین ڕێگایە بۆ خێراکردنەوەی بابەتەکانی سایتەکەت لە ڕێگای پەیجی فەیسبوکەوە؟	8	79	58	2.34	0.58	78.16	هاوڕام
	5.52	54.48	40.00				
11. دەتوانرێت لە ڕێگای لایڤی پەیجی فەیسبوکەوە داهات کۆبکرێتەوە؟	35	51	59	2.17	0.79	72.18	هاوڕانیم
	24.14	35.17	40.69				
12. پێدانی ڕۆڵی جیاواز لە بەڕێوەبردنی پەیجی فەیسبوک یارمەتیدەرە بۆ کەمکردنەوەی مەترسیی هێرشکردنە سەر پەیجەکەت، وەک ڕۆڵەکانی (Admin، Editor) و ئەوانی دیکە؟	14	37	94	2.55	0.67	85.06	هاوڕام
	9.66	25.52	64.83				
13. بەکارهێنانی ناو و وێنە و زانیاریی دروست و ڕاستەقینە، هۆکارێکە بۆ پاراستنی هەژمارەکەت لە مانەوە و ئاسان بەدەستهێنانەوەی لە کاتی هاککراندا؟	6	24	115	2.75	0.52	91.72	هاوڕام
	4.14	16.55	79.31				
	18	54	73	2.38	0.70	79.31	هاوڕام

14. لە کاتی (ban)کردنی هەژمارێک لە پەیجێکدا، هەژمارەکە دەتوانێت بڵاوکراوەکانی پەیجەکە ببینێت، بەڵام ناتوانێت هیچ جۆرە چالاکییەکی وەک لایک، کۆمێنت و ناردنی نامە لە پەیجەکەدا ئەنجام بدات؟	12.41	37.24	50.34				
15. بڵاوکردنەوەی هەمو جۆرە چالاکییەکی پەیوەست بە کاری تیرۆریستی لەسەر ئاستی تاک یاخود گروپ ڕێگەپێدراو نییە؟	19	24	102	2.57	0.71	85.75	هاوڕام
	13.10	16.55	70.34				
16. بڵاوکردنەوەی زانیاریی سەبارەت بە کارئاسانی و ڕێنوێنیکردن بۆ هەڵهاتنی مرۆڤ بە شێوەیەکی قاچاخ لە فەیسبوک کارێکی ئاساییە؟	78	37	30	1.67	0.80	55.63	هاوڕانیم
	53.79	25.52	20.69				
17. بڵاوکردنەوەی هەر وێنە و بابەتێک کە پەیوەست بێت بە بەرکەوتن لەگەڵ منداڵ بە شێوەیەکی نەشیاو ڕێگەپێدراوە؟	87	28	30	1.61	0.81	53.56	هاوڕانیم
	60.00	19.31	20.69				
18. ئاساییە ناسنامەی نیشتمانی یاخود هەر ناسنامەیەکی دیکە بە زانیارییەکانییەوە بە شێوەی لینکی دەرەکی لە فەیسبوک بڵاوبکرێتەوە؟	84	38	23	1.58	0.75	52.64	هاوڕانیم
	57.93	26.21	15.86				
19. جگە لە مەبەستی زانستی و پزیشکی یاخود کاری هونەری، بەکارهێنان و بڵاوکردنەوەی بابەت و وێنەی وروژێنەر ڕێگەپێدراوە؟	92	26	27	1.55	0.79	51.72	هاوڕانیم
	63.45	17.93	18.62				
20. لە کاتی پێدانی زادیاریی هەڵە سەبارەت بە هەڵبژاردنەکان، وەک؛ کات و شوێنی دەنگدان، مافی بەشداریی دەنگدان، پێداویستییەکانی دەنگدان، کارێکی ئاساییە؟	80	34	31	1.66	0.81	55.40	هاوڕانیم
	55.17	23.45	21.38				
21. بڵاوکردنەوە و فرۆشتن یاخود بازرگانیکردن و کڕین بە پرسیارەکانی ئەو تاقیکردنەوانەی لە داهاتودا ئەنجام دەدرێن یاخود وەڵامەکانیان کارێکی ئاساییە؟	91	32	23	1.53	0.75	51.14	هاوڕانیم
	62.33	21.92	15.75				
	98	24	23	1.48	0.76	49.43	هاوڕانیم

22. هێرشکردنی ڕاستەوخۆ دژی کەسانی دیکە، لە ڕوی نەژاد، بنەمای نەتەوەیی، کەمئەندامی، ئینتیمای ئایینی، ئاڕاستەی سێکسی، سوکایەتیپێکردن، لادان و نەفرەتلێکردن، کارێکی ڕێگەپێدراوە لە فەیسبوک؟	67.59	16.55	15.86				
23. لە کاتی بڵاوکردنەوەی بابەتێکی ریکلام دەربارەی چەک و تەقەمەنی، فەیسبوک ئەم جۆرە پۆستانە پیشانی کەسانێک دەدات کە تەمەنیان لە سەرو ١٨ ساڵەوەیە؟	63	43	39	1.83	0.83	61.15	هاوڕانیم
	43.45	29.66	26.90				
24. ئاڕاستەکردنی بەکارهێنەر بەرەو شوێنێکی هەڵە، یان پیشاندانی ناوەڕۆکێکی جیاوازتر لەوەی لە فەیسبوک بڵاودەکرێتەوە کارێکی ڕێگەپێدراوە؟	89	39	17	1.50	0.70	50.11	بێلایەنم
	61.38	26.90	11.72				
25. دەستکاریکردنی ناوەڕۆکی میدیایی بە تایبەت ڤیدیۆ لە ڕێگای مۆنتاج و کاریگەرییە دەنگی و ڤیدیۆییەکانەوە بە مەبەستی چەواشەکاری، یاخود بەرهەمهێنانی ڤیدیۆ لە ڕێگای زیرەکیی دەستکردەوە، کارێکی ڕێگەپێدراوە؟	93	30	22	1.51	0.75	50.34	هاوڕانیم
	64.14	20.69	15.17				
کۆی گشتی	1160	990	1476	2.09	0.71	69.58	بێلایەنم
	31.99	27.30	40.71				

لە خشـــتەی ژمارە(6)دا ڕون دەبێتەوە کە پرســـیاری (لە ئەگەری داخڵبونی کەســـێکی دیکە بۆ هەژمارەکەت، دەتوانرێت لە ڕێگای نۆتفیکەیشـــن (notification)ــــەوە ئاگادار بیت؟) بەرزترین ئاســـتی وەڵامدانەوەیە کە ڕێژەی وەڵامدانەوەی (هاوڕام) دەکاتە (82.07%)، بە گوێرەی (پێوەری لیکاتی سیانی) ئەنجام دەکاتە (هاوڕام) کە گرنگی ڕێژەییەکەشی دەکاتە (91.95%) هەروەها لادانی پێوانەیی دەکاتە (0.56).

نزمترین ئاستی وەڵامدانەوەش بۆ پرسیاری (ئاڕاستەکردنی بەکارهێنەر بەرەو شوێنێکی هەڵە، یان پیشـــاندانی ناوەڕۆکێکی جیاوازتر لەوەی لە فەیســـبوک بڵاودەکرێتەوە کارێکی ڕێگەپێدراوە؟) کە ڕێژەی وەڵامدانەوەی (هاوڕام) دەکاتە (11.72%)، بە گوێرەی (پێوەری لیکاتی ســـیانی) ئەنجامی دەکاتە (بێلایەنم) کە گرنگی ڕێژەییەکەشـــی دەکاتە (50.11%) هەروەها لادانی پێوانەیی دەکاتە (0.7).

بە شـــێوەیەکی گشـــتی ڕێژەی وەڵامدانەوە بۆ کۆی برگەکان بەم شـــێوەیەیە؛ (هاوڕام 40.71%)، (بێلایەنم 27.30%)، (هاوڕانیم 31.99%)، لە کاتێکدا ناوەندی ژمارەی بریتییە لە (2.09)، بە گوێرەی (پێوەری لیکاتی ســـیانی) ئەنجام دەکاتە (بێلایەنم) کە گرنگی ڕێژەییەکەشـــی دەکاتە (69.58%) هەروەها لادانی پێوانەیی دەکاتە (0.71).

بە پێی ئەم ئەنجامەش بۆمان ڕون دەبێتەوە کە میدیاکاران نەیانتوانیوە وەڵامێکی یەکلاکەرەوە بدەنەوە و دڵنیاییان نییە ســـەبارەت بە پرســـیارەکانی بەڕێوەبردنی پەیج و هەژماری کەســـی لە فەیسبوک.

تەوەری چوارەم: پەیوەندی نێوان ئاستی کارامەیی میدیاکاران و بەڕێوەبردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان

خشتەی (7) پەیوەندی نێوان ئاستی کارامەیی میدیاکاران و بەڕێوەبردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان

جۆری کارامەیی		بەڕێوەبردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان		
		پەیوەندی (الارتباط)	ئاستی بەڵگەداری (الدالة الإحصائية – P-value)	
1	بەرهەمهێنان و سازاندنی دەق	0.455	0.000	0.05 >
2	تەکنەلۆجیای زانیاری	0.44	0.000	0.05 >
3	تەکنیک	0.311	0.000	0.05 >
4	کارکردن لە تۆڕی کۆمەڵایەتی	0.544	0.000	0.05 >
گشتی	ئاستی کارامەیی میدیاکاران	0.525	0000	

H_0: پەیوەندی ئاماژەیی ئاماری نییە لە نێوان ئاســـتی کارامەیی میدیاکاران و بەڕێوەبردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان.

H_1 : پەیوەندی ئاماژەیی ئاماری هەیە لە نێوان ئاستی کارامەیی میدیاکاران و بەڕێوەبردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان.

لە خشتەی ژمارە (7) دا ڕون دەبێتەوە کە بە شێوەیەکی گشتی پەیوەندییەکی ئاماریی بەڵگەداری هەیە لە نێوان (ئاستی کارامەیی میدیاکاران و بەڕێوەبردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان) کە بەهاکەی دەکاتە (0.525) ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت کە پەیوەندیەکی ئاماریی ڕاستەوانەی بەهێز هەیە لە نێوان (ئاستی کارامەیی میدیاکاران و بەڕێوەبردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان) هەروەها پەیوەندییەکی بەڵگەدارە لەبەر ئەوەی (ئاستی بەڵگەداری P-value-) بچوکترە لە بەهای (0.05)، کەواتە گریمانەی (H_1) وەردەگرین و گریمانەی (H_0) ڕەت دەکەینەوە.

ئەم ئەنجامەش دەرخەری ئەوەیە کە پەیوەندییەکی ڕاستەوانەی لاواز هەیە لە نێوان ئاستی کارامەیی میدیاکاران بۆ بوارەکانی (بەرهەمهێنان و سازاندنی دەق، تەکنەلۆجیای زانیاری، تەکنیک) و بەڕێوەبردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان، هۆکاری ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئاستی کارامەیی میدیاکاران لەو بوارانەدا کە بە گشتی ئاستیان (مامناوەندە)ـە.

بەڵام پەیوەندییەکی ڕاستەوانەی بەهێز هەیە لە نێوان ئاستی کارامەیی میدیاکاران لە بواری (کارکردن لە تۆڕی کۆمەڵایەتی) و بەڕێوەبردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان، هۆکاری ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئاستی کارامەیی میدیاکاران لەو بوارەدا کە بە گشتی ئاستیان (پێشکەوتوە).

بە شێوەیەکی گشتی لەگەڵ بەرزبونەوەی ئاستی کارامەیی میدیاکاران، دەتوانن باشتر تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بەڕێوەبەرن و لەناویاندا فەیسبوک.

بەهای پەیوەندیی گۆڕاوەکان (قيمة معامل الارتباط)

بەهای پەیوەندی	ئەنجامی پەیوەندی	بەهای پەیوەندی	ئەنجامی پەیوەندی
0.1 بۆ 0.49	پەیوەندیی ڕاستەوانەی لاواز	-0.1 بۆ -0.49	پەیوەندیی پێچەوانەی لاواز
0.5 بۆ 1.0	پەیوەندیی ڕاستەوانەی بەهێز	-0.5 بۆ -1.0	پەیوەندیی پێچەوانەی بەهێزە

٤. دەرەنجام:

1. پەیوەندییەکی ئامارییی ڕاستەوانەی بەهێز هەیە لە نێوان (ئاستی کارامەیی میدیاکاران و بەڕێوەبردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان)، بە شێوەیەکی گشتی لەگەڵ بەرزبونەوەی ئاستی کارامەییاندا، میدیاکاران دەتوانن باشتر تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بەڕێوەبەرن و لەناویاندا فەیسبوک.
2. ئاستی کارامەیی میدیاکاران لە بەرهەمهێنان و سازاندنی دەقدا (پێشکەوتوە)، بەڵام کەمترین گرنگی دراوە بە (بنکۆڵکاری و داتا جۆرنالیزم).
3. ئاستی کارامەیی میدیاکاران لە تەکنەلۆجیای زانیاریدا (مامناوەندە)، واتە میدیاکاران کەمترین گرنگی دەدەن بە بواری تەکنەلۆجیای زانیاری بە تایبەت (بزوێنەری گەڕان، بەرنامەکانی بەڕێوەبردنی تیم بە شێوەی ئۆنلاین، سەلامەتیی دیجیتاڵی).
4. ئاستی کارامەیی میدیاکاران لە تەکنیکدا (مامناوەندە)، واتە هێشتا میدیاکاران نەیانتوانیوە بە شێوەیەکی زۆرباش و لە ئاستێکی باڵادا سود لە تەکنیک وەربگرن بۆ کاری میدیایی و تیایدا شارەزا بن.
5. ئاستی کارامەیی میدیاکاران لە کارکردن لە تۆڕی کۆمەڵایەتی (پێشکەوتوە)، بەڵام کەمترین گرنگی دراوە بە (شیکردنەوەی ئاماری تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان سەبارەت بەو پۆستانەی بڵاودەکرێنەوە، یاساکانی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بۆ ڕیکلامکردن).
6. میدیاکاران نەیانتوانیوە وەڵامێکی یەکلاکەرەوە بدەنەوە سەبارەت بە پرسیارەکانی بەڕێوەبردنی پەیج و هەژماری کەسی لە فەیسبوک.
7. پێشکەوتنی کاری میدیایی و کارکردن لە میدیای دیجیتاڵیدا، وایان کردوە کۆمەڵێک کارامەیی نوێ لە میدیاکاردا بونی هەبێت و پەرەیان پێ بدات، تاکو بتوانێت لەم ژینگە نوێیەی کاری میدیاییدا بەردەوام بێت.
8. بۆ ئەوەی میدیاکار لە کارکردنی لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان سەرکەوتو بێت پێویستی بە کۆمەڵێک کارامەیی هەیە، کە گرنگترینیان؛ خۆگونجاندن لەگەڵ سروشتی تۆڕەکە، کارلێککردن لەگەڵ وەرگر، شیکردنەوەی ئاماری تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان، سەلامەتیی هەژمار.
9. دەکرێت میدیاکار بە کۆمەڵێک ڕێگا سود لە پەیجی فەیسبوک وەربگرێت و لە ڕێگایەوە کارلێک لەگەڵ وەرگردا بکات و وەرگر و نێرەر پێکەوە ببەستێتەوە، وەک؛ (گروپی فەیسبوک، زیادکردنی کارلێک لەگەڵ ناوەڕۆک لە ڕێگای Instant Articlesـەوە، هەڵسەنگاندنی دو پۆستی هاوشێوە، سودوەرگرتن لە Facebook 360).

٥. ڕاسپاردە:

1. بەشـــــداریکردنی میدیاکارانی لە خولی تایبەت بە بەڕێوەبردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لە ئاستێکی پێشکەوتودا.
2. میدیاکاران و دەزگا میدیاییەکان گرنگی زیاتر بدەن بە بوارەکانی تەکنەلۆجیای زانیاری و تەکنیک، بۆ بەرەوپێشچونی ئاستی میدیاکاران لەو بوارەدا.
3. زیادکردنی وانەیەکی خوێندن تایبەت بە بەڕێوەبردنی تۆڕی کۆمەڵایەتی لە بۆ بەشـــەکانی ڕاگەیاندن و میدیا لە زانکۆ و پەیمانگاکانی هەرێمی کوردستان.

The relationship between journalists' skills and social network management in the Kurdistan Region Facebook, for example

Brwa Othman Rahman[1] - **Hakim Othman Hameed**[2]

[1+2]Technical Media Department, Technical College of Administration, Sulaymanyah Polytechnic University, Sulaymanyah, Kurdistan Region, Iraq.

Abstract

This research is a scientific attempt to find out the relationship between journalists' skills and social network management in the Kurdistan Region, where Facebook is taken as an example of social networks, as well as determine the level of skills of the journalist in digital media related to each area; (production and editing of text, information technology, technique, working in social networks).

This research is a causal research conducted by descriptive method and survey method and the researcher relied on survey form tool to obtain information. According to the researcher's observations of Kurdish media outlets in the Kurdistan Region, the number of journalists involved in managing their Facebook pages is 500, of which the researcher sampled 145 journalists, which is 29 percent of the journalists involved in managing Facebook pages.

In this research, the researcher concluded that there is a strong direct statistical relationship between (journalists' skill level and social network management). In general, with increasing skill level, journalists can better manage social networks, including Facebook. In order to be successful in working on social networks, a journalist needs a number of skills, the most important of which are; Adapting to the nature of the network, interacting with the recipient, analyzing social network statistics, and account safety.

Keywords: Journalist Skills, Social Network Management, Facebook.

سەرچاوەکان:

أبو ماضــي، ســمية كامل. (٢٠١٥) (العوامل المؤثرة على الأداء المهني للقائم بالاتصــال في تغطية قضــية الانقســام الفلسطيني). رسالة الماجستير قدمت الى الجامعة الاسلامية – غزة، كلية الآداب، قسم الصحافة.

بوعكاز، د.فريدة. (٢٠٢٠) (القائم بالاتصــال في ظل بيئة الاعلام الجديد: التحديات، المصــادر والادوار). الجزائر: المجلة الجزائرية لبحوث الاعلام والرأي العام، المجلد٣، العدد١.

البياتي، د.ياس خضــير،(٢٠١٤) (الاعلام الجديد الدولة الافتراضــية الجديدة)، (عمان: دار البداية ناشــرون وموزعون، الطبعة الأولى،).

حافظ، أسماء حسين،(٢٠١٣) (القائم بالاتصال فى الصحافة الإقليمية: دراسة ميدانية). القاهرة: المجلة المصرية لبحوث الاعلام، عدد ١٠.

حذيفة، احمد. 7 مهارات لا بد منها لكل صحفي رقمي، (https://aljournalist.com/digital-journalist-skills/)، (ڕێکەوتی سەردان: ٢٠٢١/١٢/١١).

عبد الحميد، محمد.(٢٠١٠) (نظريات الاعلام واتجاهات التأثير)، القاهرة؛ عالم الكتب.

فتحي، مصــــطفى. بينهــا التصــــوير.. إليكم أكثر 7 مهــارات يحتــاجهــا ســــوق العمــل الصــــحفي اليوم، (www.ijnet.org/ar/story/تعرفوا-إلى-أكثر-7-مهارات-يحتاجها-سوق-العمل-الصحفي-اليوم)، (ڕێکەوتی سەردان: ٢٠٢١/١٢/١١).

قنــديــل، عمرو. تعرف علــى أهــم المــهــارات والأدوات التــي يجــب أن يتحــل بهــا الصــــحفي الرقمي، (www.ijnet.org/ar/story/تعرف-على-أهم-المهارات-والأدوات-التي-يجب-أن-يتحل-بها-الصحفي-الرقمي)، (ڕێکەوتی سەردان: ٢٠٢١/١٢/١١).

مقال. مهارات إدارة وسائل التواصل الاجتماعي بطرق عصرية، (https://www.maqal.co/مهارات-إدارة-وسائل-التواصل-الاجتماعي) ،تأريخ الزيارة (21/2/2022).

يمانى و سجيني، امانى و منال. 16 مهارة لصحفي المستقبل، (www.makkahnewspaper.com/article/1091884/معرفة/16-مهارة-لصحفي-المستقبل)، (ڕێکەوتی سەردان: ٢٠٢١/١٢/١٢).

یاسای ڕۆژنامەگەری لە کوردستان، یاسای ژمارەی (٣٥)ــی ساڵی ٢٠٠٧، پێناسە و پرەنسیپەکان، ماددەی یەکەم، لا١٧.

about.fb. Introducing Meta: A Social Technology Company, (https://about.fb.com/news/2021/10/facebook-company-is-now-meta/), accessed date (3/3/2022).

Angelo. (Social Media: Positive & Negative Effects on Journalism), (https://medium.com/@angelomosco/social-media-positive-negative-effects-on-journalism-d99bda197787), Accessed Date (12/1/2022).

Baluja, Tamara. 5 ways to use social media as a journalist, (https://www.youtube.com/user/tamarapb13/featured), Accessed Date (14/1/2022). Position: Social media editor, CBC Vancouver and Michener Deakin fellow for journalism education at the University of British Columbia. Online Webinar presented by Tamara Baluja.

Beese, Jennifer. Facebook Fan Page vs. Profile: Know the Difference?, (https://sproutsocial.com/insights/facebook-fan-page/), Accessed date (18/5/2022).

Berkhead, Sam. Social media for journalists: The basics (https://ijnet.org/en/resource/social-media-journalists-basics), Accessed Date (12/1/2022).

Bosworth and Clegg. Andrew, Nick. Building the Metaverse Responsibly, (https://about.fb.com/news/2021/09/building-the-metaverse-responsibly/) Accessed date (3/3/2022).
Boyd and Ellison. Danah, Nicole. (Social Network Sites: Definition, History and Scholarship), Journal of Computer-Mediated Communication, Vol 13, 2008, doi:10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x.
Buryan, Marta. How to manage social media like a pro: A comprehensive guide, (https://emplifi.io/resources/blog/social-media-management-guide#what-is-social-media-management), Accessed date (8/5/2022).
Cybersecurity, (https://transparency.fb.com/policies/community-standards/cybersecurity/), Accessed date (3/5/2022).
Doyle, Alison. Important Social Media Skills That Employers Value, (https://www.thebalancecareers.com/social-media-skills-2063726), Accessed Date (20/2/2022).
Dunkerley, Jennifer. What is Facebook Horizon Workrooms?, (https://www.unleash.ai/emerging-tech/what-is-facebook-horizon-workrooms/) Accessed date (3/3/2022).
Facebook Journalism Project. The Journalist's Guide to Facebook and Instagram, Online Version, Published in May 2021.
facebook. Our History, (https://about.facebook.com/company-info/) Accessed date (1/3/2022).
fb, Facebook to Acquire Oculus, (https://about.fb.com/news/2014/03/facebook-to-acquire-oculus/), Accessed date (1/3/2022).
Haselton, Todd. Here's Facebook's once-secret list of content that can get you banned, (https://www.cnbc.com/2018/04/24/facebook-content-that-gets-you-banned-according-to-community-standards.html), Accessed date (1/5/2022).
Hate Speech, (https://transparency.fb.com/policies/community-standards/hate-speech/), Accessed date (2/5/2022).
Hentz, Daniel. Six digital skills all new journalists should consider learning and a road map to unlocking them, (https://www.storybench.org/six-digital-skills-all-new-journalists-should-consider-learning-and-a-road-map-to-unlocking-them/), (acceded date: 13/12/2021).
Hern, Alex. Facebook Live is changing the world - but not in the way it hoped, (https://www.theguardian.com/technology/2017/jan/05/facebook-live-social-media-live-streaming), accessed date (1/3/2022).
History. Facebook launches, (https://www.history.com/this-day-in-history/facebook-launches-mark-zuckerberg), Accessed date (1/3/2022).
Humm, Alyce. 6 Essential Skills For The Digital Journalist, (https://www.writerscollegeblog.com/essential-skills-for-the-digital-journalist/), (acceded date: 13/12/2021).
IJNET International Journalists' Network. Digital skills every journalist needs, (www.ijnet.org/en/story/digital-skills-every-journalist-needs), (acceded date: 12/12/2021)
Indeed Editorial Team. Social Media Management Skills: Definition and Examples, (https://www.indeed.com/career-advice/resumes-cover-letters/social-media-management-skills), Accessed date (8/5/2022).
Intellectual Property, (https://transparency.fb.com/policies/community-standards/intellectual-property/), Accessed date (3/5/2022).
Journalism project. Using Video on Facebook for News Reporting, (https://www.facebook.com/journalismproject/tools/video/using-video-news-reporting), Accessed date (24/4/2022).

Kaplan, A. M., & Haenlein, M, (Users of the world, unite! the challenges and opportunities of Social Media), (Business Horizons, Volume 53, issue 1, 2010).
Khan, Gohar F. (Social Media for Government), Singapore: Springer Nature Pte Ltd. 2017.
Lazo, Rodriguez, Penalava. Carmen Marta, Jorge M. Rodriguez, Sheila, (Digital journalism competences. Systematic review of the scientific literature on new professional profiles of the journalist), (Revista Latina de Comunicación Social, Vol.75, 2020) DOI: 10.4185/RLCS-2020-1416 | ISSN 1138-5820
Mao, J, (Social media for learning: a mixed methods study on high school students' technology affordances and perspectives), (Computers in Human Behavior, Volume 33, 2014).
Maryville. The Rise of Digital Journalism: Past, Present, and Future, (https://online.maryville.edu/blog/digital-journalism/#digital-journalism-skills), (acceded date: 11/12/2021).
Mccain, Abby. The most important social media skills, (https://www.zippia.com/advice/social-media-skills/), Accessed Date (20/2/2022).
Meta Business Help Center. About Page Insights on Facebook, (https://www.facebook.com/business/help/144825579583746?id=939256796236247), Accessed Date (25/4/2022).
Meta for Media, Instant Articles. (https://www.facebook.com/formedia/tools/instant-articles), Accessed Date (26/4/2022).
Meta for Media. Crowdtangle, (https://www.facebook.com/formedia/tools/crowdtangle), Accessed Date (26/4/2022).
Meta for Media. Introducing 360 Photos on Facebook, (https://www.facebook.com/formedia/blog/introducing-360-photos-on-facebook), Accessed Date (26/4/2022).
Misinformation, (https://transparency.fb.com/policies/community-standards/misinformation/), Accessed date (3/5/2022).
Molina, Badenes. Sonia Gonzalez, Sara Ortells (The journalistic versatility of professionals in social networks), (Teaching Communication in the European Higher Education Area (EHEA). Vol.18, 2012. DOI: doi.org/10.5209/rev_ESMP.2012.v18.41000
Newton, Casey. Instagram adds a shopping tab to the Explore page, (https://www.theverge.com/2018/9/17/17871080/instagram-shopping-explore-stories-app), Accessed date (2/3/2022).
Oreskovic, Alexei. Facebook's WhatsApp acquisition now has price tag of $22 billion, (https://www.reuters.com/article/us-facebook-whatsapp-idUSKCN0HV1Q820141006), Accessed date (1/3/2022).
Radcliffe, Damian. 6 social media challenges for journalists in 2020, (https://ijnet.org/en/story/6-social-media-challenges-journalists-2020), Accessed Date (14/1/2022).
Sablich, Justin. (Three Ways Journalists Can Use Social Media), (https://www.nyguild.org/front-page-details/three-ways-journalists-can-use-social-media-beyond-story-promotion), Accessed Date (10/1/2022).
Safko, L., & Brake, D. K, (The social media bible: Tactics, tools & strategies for business success), (Hoboken, NJ: Wiley, 2010)
Salinas, Sara. Facebook launches a messaging app for kids, (https://www.cnbc.com/2017/12/04/facebook-launches-messenger-kids.html), Accessed date (2/3/2022).

Sean. What is Social Media Management and why you need a Social Media Management Company, (https://www.lyfemarketing.com/blog/what-is-social-media-management/), Accessed date (8/5/2022).

Seaton, Palma. (3 ways social media has changed journalism over the last 10 years), (https://chatterblast.com/3-ways-social-media-has-changed-journalism-over-the-last-10-years/), Accessed Date (10/1/2022).

Sexual Solicitation, (https://transparency.fb.com/policies/community-standards/sexual-solicitation/), Accessed date (2/5/2022).

Spilsbury, Mark. (Emerging skills for journalists). National Council for the Training of Journalists, An independent research report commissioned by the National Council for the Training of Journalists, 2014.

Suicide and Self Injury, (https://transparency.fb.com/policies/community-standards/suicide-self-injury/), Accessed date (1/5/2022).

techadvisory. Facebook Messenger launches video calling, (https://www.techadvisory.org/2015/05/facebook-messenger-launches-video-calling/), Accessed date (1/3/2022).

techopedia. Facebook Page?, (https://www.techopedia.com/definition/15441/facebook-page), Accessed date (17/5/2022).

Transparency. Facebook Community Standards, (https://transparency.fb.com/policies/community-standards), Accessed date (30/4/2022).

Wagner, Kurt. (Three major ways social media is changing journalism), (https://www.scu.edu/illuminate/thought-leaders/kurt-wagner-12/three-major-ways-social-media-is-changing-journalism.html), Accessed Date (14/1/2022).

Westerman, D., Spence, P. R., & Heide, B. V. D., (Social media as information source: Recency of updates and credibility of information), (Journal of Computer-Mediated Communication, issue 19, 2014).

Whitney, Margot. The ridiculously awesome Guide to Facebook Live, (https://www.wordstream.com/blog/ws/)31/07/2017/facebook-live-guide

---

[i] – ناوی پسپۆڕانی هەڵسەنگێنەر:

1. پ.د.ئیبراهیم سەعید، بەشی ڕاگەیاندن- کۆلێژی زانستە مرۆڤایەتییەکان- زانکۆی سلێمانی.
2. پ.ی.د.یۆهان عوسمان، بەشی ڕاگەیاندن- کۆلێژی زانستە مرۆڤایەتییەکان- زانکۆی سلێمانی.
3. پ.ی.د.بەرهەم خالید، بەشی ڕاگەیاندن- کۆلێژی زانستە مرۆڤایەتییەکان- زانکۆی سلێمانی.
4. پ.ی.د کاروان عەلی قادر، بەشـی پەیوەندییە گشـتییەکان و بازاڕگەری- کۆلێژی تەکنیکی کارگێڕی- زانکۆی پۆلیتەکنیکی سلێمانی.
5. پ.ی.د شێرکۆ جەبار محەمەد، بەشی تەکنیکی میدیا - کۆلێژی تەکنیکی کارگێڕی- زانکۆی پۆلیتەکنیکی سلێمانی.
6. پ.ی.د. یەحیا عومەر، بەشی تەکنیکی میدیا - کۆلێژی تەکنیکی کارگێڕی- زانکۆی پۆلیتەکنیکی سلێمانی.

٧. د.سەمەد قادر، بەشی پەیوەندییە گشتییەکان و بازاڕگەری- کۆلێژی تەکنیکی کارگێڕی- زانکۆی پۆلیتەکنیکی سلێمانی.